

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ФАКУЛЬТЕТ СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ ТА ПСИХОЛОГІЇ
КАФЕДРА ПСИХОЛОГІЇ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

**на тему: ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ МОТИВІВ ВИБОРУ
ШЛЮБНОГО ПАРТНЕРУ (ІНОЗЕМЦЯ) УКРАЇНСЬКИМИ ЖІНКАМИ**

Виконала: студентка II курсу,
групи 8.0530
спеціальності: 053 Психологія
освітньої програми: 053 Психологія
Стюарт Надія Володимирівна
Керівник: к.психол.н., доцент кафедри
психології Лукасевич О.А.
Рецензент: д.псих.н., доцент кафедри
Психології Шевченко Н.Ф.

Запоріжжя

2021

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет соціальної педагогіки та психології
Кафедра психології
Рівень вищої освіти магістр
Спеціальність 053 Психологія
Освітня програма Психологія

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри _____

к.психол.н., доцент. Н.О. Губа

« _____ » _____ 2021 р.

З А В Д А Н Н Я

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТЦІ

_____ Стюарт Надії Володимирівні

Тема роботи Психологічні особливості мотивів вибору шлюбного партнера (іноземця) українськими жінками

керівник роботи Лукасевия О.А. к.психол.н., доцент кафедри психології

затверджені наказом ЗНУ від «30» липня 2021 року № 1136-с

2. Строк подання студентом роботи _____

3. Вихідні дані до роботи аналіз психолого-педагогічної літератури.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки визначити психологічні особливості мотивів вибору шлюбного партнера (іноземця) українськими жінками.

5. Перелік графічного матеріалу: 12 рисунків, 8 таблиць

.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв
Вступ	Лукаsevич О.А., доцент		
Розділ 1	Лукаsevич О.А., доцент		
Розділ 2	Лукаsevич О.А., доцент		
Розділ 3	Лукаsevич О.А., доцент		
Висновки	Лукаsevич О.А., доцент		

7. Дата видачі завдання _____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Збір та систематизація матеріалу	січень-березень 2021 р.	Виконано
2	Робота над вступом	березень 2021 р.	Виконано
3	Робота над першим розділом	квітень-травень 2021 р.	Виконано
4	Робота над другим розділом	червень-липень 2021 р.	Виконано
5	Робота над третім розділом	вересень 2021 р.	Виконано
6	Написання висновків	жовтень 2021 р.	Виконано
7	Передзахист	листопад 2021 р.	Виконано
8	Нормоконтроль	листопад 2021 р.	Виконано

Студент _____ Стюарт Н. В.

Керівник роботи _____ Лукаsevич О.А.

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____ О.М. Грединарова

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота магістра: 103 сторінки, 12 рисунків, 8 таблиць, 102 джерела.

Об'єкт: психологічні особливості мотиву вибору.

Предмет: психологічні особливості мотивів вибору шлюбного партнера (іноземця) українськими жінками.

Мета: визначити психологічні особливості мотивів вибору шлюбного партнера (іноземця) українськими жінками.

Гіпотези:

1. Основні мотиви вибору шлюбного партнера залежать від віку жінки та її моделювання уявлень про свою майбутню сім'ю.

2. У дівчат переважає шкала мотивів вибору шлюбного партнера: «любов», «матеріальна забезпеченість», «бажання піти з-під опіки батьків», а у жінок переважає шкали мотивів вибору шлюбного партнера: «любов», «досягнення певного віку», «матеріальна забезпеченість».

Методи дослідження: теоретичні (теоретичний і порівняльний аналіз психолого-педагогічної літератури); емпіричні (спостереження; бесіда; тестування)

Наукова новизна роботи полягає в тому, що був проведений комплексний аналіз існуючих точок зору в психологічній літературі щодо мотивів вибору шлюбного партнера, а також емпіричний аналіз визначення психологічних особливостей мотивів вибору шлюбного партнера (іноземця) українськими жінками.

Отримані в результаті дослідження, можуть застосовуватися психологами-практиками, в організації консультативної, психопрофілактичної і психокорекційної роботи з сімейними парами та при виборі шлюбного партнера.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ, МОТИВ, ВИБІР, ШЛЮБНИЙ ПАРТНЕР, ІНОЗЕМЦІ, УКРАЇНСЬКІ ЖІНКИ.

SAMMARY

Stuart N.V. Psychological features of motives for choosing a marriage partner (a foreigner) by Ukrainian women.

Master's qualification work: 103 pages, 12 figures, 8 tables, 102 sources.

Object: psychological features of the motive of choice.

Subject: psychological features of motives for choosing a marriage partner (foreigner) by Ukrainian women.

Purpose: to determine the psychological characteristics of the motives for choosing a marriage partner (foreigner) by Ukrainian women.

Hypotheses:

1. The main motives for choosing a marriage partner depend on the age of the woman and her modeling of ideas about their future family.

2. Girls are dominated by the scale of motives for choosing a marriage partner: "love", "material security", "desire to get out of parental care", and women are dominated by scales of motives for choosing a marriage partner: "love", "reaching a certain age", "Material security".

Research methods: theoretical (theoretical and comparative analysis of psychological and pedagogical literature); empirical (observation; conversation; testing)

The scientific novelty of the work is that a comprehensive analysis of existing views in the psychological literature on the motives for choosing a marriage partner, as well as an empirical analysis of the psychological characteristics of the motives for choosing a marriage partner (foreigner) by Ukrainian women.

The results of the study can be used by practicing psychologists, in the organization of counseling, psychoprophylactic and psychocorrectional work with married couples and in choosing a marriage partner.

PSYCHOLOGICAL FEATURES, MOTIVATION, CHOICE, MARRIAGE PARTNER, FOREIGNERS, UKRAINIAN WOMEN.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ МОТИВУ ВИБОРУ ШЛЮБНОГО ПАРТНЕРА	9
1.1. Поняття мотиву, його характеристика та структура	9
1.2. Теорії вибору шлюбного партнера	15
1.3. Мотиви вибору шлюбного партнера.....	32
1.4. Мотиви вступу в шлюб чоловіків і жінок.....	41
1.5. Шлюб з іноземцем як психологічний феномен.....	50
РОЗДІЛ 3. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ МОТИВІВ ВИБОРУ ШЛЮБНОГО ПАРТНЕРУ (ІНОЗЕМЦЯ) УКРАЇНСЬКИМИ ЖІНКАМИ.....	63
3.1. Методи, методика та процедура дослідження.....	63
3.2. Результати дослідження та їх інтерпретація	67
ВИСНОВКИ.....	89
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	95

ВСТУП

Актуальність дослідження. Процес утворення пари – звичайне явище у розвитку дорослої людини. Як люди обирають шлюбного партнера? Чи приймають вони це найважливіше рішення на підставі однієї лише подібності між собою, чи зупинити свій вибір на певній людині мотиваційні фактори? Ряд теоретиків упродовж багатьох років намагалися знайти відповідь на ці запитання. Однак єдиним змістовним узагальненням їх шукань може стати визнання того, що вибір шлюбного партнера є набагато складнішим питанням, ніж це видається на перший погляд.

У формуванні подружжя розрізняють два періоди: дошлюбний (до прийняття парою рішення про одруження) і передшлюбний (до укладання шлюбного союзу).

На даний момент у світовій науці накопичено величезний досвід з дослідження сім'ї, її місця, ролі в житті сучасного суспільства (Л.Б. Шнейдер, В.Г. Крисько, В.М. Дружинін). Значний інтерес дослідників був присвячений соціально-психологічним аспектам спілкування та взаємодії у сім'ї та її ролі у процесі формування особистості (А.В. Петровський, Л.І. Божович, А.А. Бодальов, Б.П. Паригін).

Багатьма вченими емпірично доведено, що джерелом труднощів у сімейному житті можуть стати особливості вибору партнера, характер дошлюбного та передшлюбного залицяння, прийняття рішення про одруження. При дослідженні подружньої пари (шлюбного союзу), необхідно зрозуміти, що звело подружжя разом і до теперішнього часу підтримує їх шлюб, яким чином проходив процес формування подружньої пари, як кожен з них вибирав партнера на підставі однієї лише подібності з собою або спираючись на якісь мотиваційні фактори.

Проблема розпаду сім'ї часто обумовлена дією механізму ідеалізації - уявлення про шлюб і шлюбного партнера, які мають неусвідомлювані нереалістичні уявлення, тоді як сімейне життя вимагає реалістичного погляду на стосунки та особистісні особливості партнера.

У цьому безперечний інтерес представляє вивчення образу партнера та мотиви його вибору в представленні чоловіків і жінок. У зв'язку з цим стає актуальним наш вибір теми кваліфікаційної роботи магістра «Психологічні особливості мотивів вибору шлюбного партнера (іноземця) українськими жінками».

Об'єкт: психологічні особливості мотиву вибору.

Предмет: психологічні особливості мотивів вибору шлюбного партнера (іноземця) українськими жінками.

Мета: визначити психологічні особливості мотивів вибору шлюбного партнера (іноземця) українськими жінками.

Гіпотези:

1. Основні мотиви вибору шлюбного партнера залежать від віку жінки та її моделювання уявлень про свою майбутню сім'ю.

2. У дівчат переважає шкала мотивів вибору шлюбного партнера: «любов», «матеріальна забезпеченість», «бажання піти з-під опіки батьків», а у жінок переважає шкали мотивів вибору шлюбного партнера: «любов», «досягнення певного віку», «матеріальна забезпеченість».

Методи дослідження: теоретичні (теоретичний і порівняльний аналіз психолого-педагогічної літератури); емпіричні (спостереження; бесіда; тестування)

Згідно з поставленою метою та висунутою гіпотезою було визначено основні завдання дослідження:

1. Теоретично обґрунтувати мотиви вибору шлюбного партнера.
2. Визначити поняття мотиву, його характеристики та структуру.
3. Проаналізувати теорії вибору шлюбного партнера
4. Дослідити мотиви вступу в шлюб чоловіків і жінок.

5. Емпірично дослідити психологічні особливості мотивів вибору шлюбного партнера (іноземця) українськими жінками.

Наукова новизна роботи полягає в тому, що був проведений комплексний аналіз існуючих точок зору в психологічній літературі щодо мотивів вибору шлюбного партнера, а також емпіричний аналіз визначення психологічних особливостей мотивів вибору шлюбного партнера (іноземця) українськими жінками.

Практичне значення отриманих результатів в ході дослідження, можуть застосовуватися психологами-практиками, в організації консультативної, психопрофілактичної і психокорекційної роботи з сімейними парами та при виборі шлюбного партнера.

Надійність і вірогідність дослідження забезпечувалися репрезентативністю вибірки, застосуванням методів, адекватних меті і завданням дослідження, поєднанням кількісного та якісного аналізу, використанням методів математичної статистики.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ МОТИВУ ВИБОРУ ШЛЮБНОГО ПАРТНЕРА

1.1. Поняття мотиву, його характеристика та структура

Вперше термін "мотивація" вжив А. Шопенгауер у статті "Чотири принципи достатньої причини" (1900 - 1910) [23]. Цей термін з тих пір міцно узвичаївся для пояснення причин поведінки тварин і людини. В даний час мотивація, що розуміється як джерело активності і, одночасно, як система спонукачів будь-якої діяльності вивчається в різних аспектах у різних галузях знання: у фізіології, у загальній, віковій, педагогічній психології, в педагогіці та інших галузях.

У цілому нині автори існуючих нині теорій дотримуються двох точок зору: 1) мотивація – це сукупність мотивів чи чинників, які становлять індивідуальну систему мотивів; 2) мотивація – це динамічна освіта, процес, механізм, тобто. система дій щодо активізації мотивів певної людини. У першому випадку мотивація розглядається як система факторів, що детермінують поведінку та діяльність (В.Н. Мясичев; Ж. Годфруа, К. Мадсен, К.К. Платонов), як спонукування, що викликає активність організму та визначає його спрямованість, тобто. як весь комплекс факторів, що спрямовують та спонукають поведінку людини (П.М. Якобсон). Дж. Аткинсон, А. Маслоу розглядають її як особливу сферу, що включає потреби, мотиви, цілі, інтереси в їх складному переплетенні і взаємодії. А другий випадок — це процес освіти, формування мотивів, характеристика цього періоду утворень і перетворень, тобто. процес психічного регулювання конкретної діяльності (М.Ш. Магомед-Емінов, В.С. Мерлін). Мотивація трактується як процес детермінації активності людини і тварин, формування спонукування до дії чи діяльності [65]. Мотивацію пов'язують із потребами та

мотивами, світоглядом людини та особливостями її уявлень про себе, особистісними властивостями та функціональними станами, з переживаннями, зі знаннями про середовище та прогнозом його зміни, з очікуваними наслідками та оцінками інших людей (В.А. Іванніков, 1985, 1991). Мотивація є складним, суперечливим, безперервним і діалогічним за своєю природою процесом, який є складною соціально-психологічною освітою — це суб'єктивно-об'єктивний, особистісно-соціальний, безперервний процес внутрішніх (зміна ієрархії мотивів) та зовнішніх змін (інші способи реалізації мотиву), глибинний сенс та природа якого, обумовлена досвідом соціального буття людини, системою суспільних відносин (І.П. Полякова, 2003). Мотивація, на думку І.П. Полякова, пояснює цілеспрямованість дії, організованість і стійкість цілісної діяльності і позначається як спонукання до дії певним мотивом [75].

Незважаючи на різноманітність підходів, мотивація більшістю авторів розуміється як система спонукань, що викликають активність організму, що детермінують спрямованість поведінки та діяльності людини, а також як сукупність усвідомлюваних та неусвідомлюваних психологічно різнорідних факторів, що спонукають індивіда до вчинення певних дій та визначають їх спрямованість та мету. Ми розглядаємо мотивацію як динамічний процес безперервного вибору та прийняття рішень на основі зважування поведінкових альтернатив, який пояснює цілеспрямованість дії, організованість та стійкість цілісної діяльності, спрямованої на досягнення певної мети, постає як спонукання до дії певним мотивом [5].

Мотив – це спонукання до діяльності, з задоволенням потреби суб'єкта. Це причина, яка лежить в основі вибору дії. Структура мотиву: потреба, емоційне спонукання до дії, предмет задоволення потреби, потенційні способи досягнення об'єкта [23].

Функції мотивів: — спонукання, — напрямок, — сенсоутворення. Можливо усвідомлюваним (сюди відносять потяг, гіпнотичні навіювання,

установки, фрустраційний стан) і неусвідомлюваним (інтереси, бажання, переконання).

Мюррей поділяв мотиви на первинні та психогенні. Первинні – біологічні потреби. Психогенні і є власне мотиви, він нарахував 28 (в агресії, домінуванні, захисті, пізнання, допомоги, осмисленні, незалежності та інших.) Потреба об'єктивна, мотив — суб'єктивний. Зв'язок між потребами та мотивами неоднозначний. Потреба може викликати кілька мотивів, і може бути викликано кількома потребами. А. Н. Леонтьєв описав механізм утворення мотивів, який отримав назву механізму зсуву мотиву на ціль (або механізм перетворення мети на мотив) [75]. Суть даного механізму у тому, що у процесі діяльності мета, якої через певних причин прагнула людина, згодом сама стає самостійної спонукальної силою.

В.І. Ковальов поділяв мотиви за групами змістовних та динамічних характеристик [64]:

- За змістовними: мотиви пов'язані з суспільними потребами (політичні, моральні, ідейні мотиви та мотиви за видом діяльності (навчальний мотив, пізнавальний мотив). За регуляторною функцією мотиви уникнення покарання та досягнення цілей

- По динаміці мотиви розрізняються: за параметрами часу, тривалі або короткі, а також за силою прояву, за ступенем стійкості, актуальними або потенційними. Реальний мотив виявляється зараз. неструктуровані картинки: ті, хто був голодний, там бачили їжу.

Кордон мотиву – потреба та намір щось зробити. Мотиву належить стратегія діяльності. Мотив починається з появи потреби, а закінчується метою.

3 блоки формування мотиву [91]:

- Потребовий. Формування потреби досягає рівня усвідомлення. Людина відчуває дискомфорт від прояву і хоче його позбутися: соціальні, біологічні (чому виникла це спонукання);

- Внутрішній фільтр. Складається з морального контролю, оцінки зовнішньої ситуації, оцінки своїх можливостей (знань, умінь, якостей), уподобання (інтереси, схильності, рівень домагань); тобто визначаємо, як потребу можна реалізувати виходячи з умов, можливостей;

- цільовий блок, складається з: образ предмета, який може задовольнити потребу, визначає дію (налити води, розв'язати задачу), потрібна мета (задовольнити спрагу), представлення процесу задоволення потреби (попити). Подібність зовнішньої структури мотиву у двох осіб, не означає їхньої подібності за змістовим змістом.

Структура мотиву (Ільїн):

1) горизонтальний – до складу мотиву входить один компонент одного блоку;

2) вертикальний - до складу мотиву входять два і більше компонентів з одного блоку. Один компонент грає головну роль, інші ж супутню. Наприклад, серед кількох потреб одночасно спонукають до вибору однієї й тієї ж мети (одержання вищої освіти), провідною можливо бажання стати учителем, а супутніми – бажання підвищити свій статус у суспільстві, підвищити свій культурний рівень. Такі самі відносини між компонентами можуть складатися і в блоці «внутрішнього фільтра», і цільовому блоці. Види мотивів [64].

Ільїн ділить мотиви виходячи з їх структури [75]:

— первинні (абстрактні) – тут наявність лише абстрактної мети;

- вторинні - наявність конкретної мети:

а) повні - присутні компоненти всіх блоків;

б) укорочені - вони сформувалися без участі блоку внутрішнього фільтра.

У психології існує питання щодо того, що спонукає, спрямовує людину? Є протилежні позиції. Мотив регулює цілісну поведінку людини (Фрейд, Адлер). У Фрейда лібідо-статевий мотив, Мортідо - прагнення смерті - Вся поведінка ними детермінована, у Адлера це прагнення переваги. Мотив

регулює кожен конкретну поведінку. Кожна дія має свій мотив. Є проміжна думка: в основі мотиву лежить потреба, це її енергетична складова. Реалізація залежить від інших речей і потреба може бути реалізована у різних речах. Потреба їжі є у всіх, але кожен її реалізовує по-різному. Одна потреба може бути досягнута різними способами. Що спонукає до діяльності фактором є мета. Метою називають усвідомлюваний результат, для досягнення якого в даний момент спрямована дія, пов'язана з діяльністю, що задовольняє актуалізовану потребу.

Усвідомлені мотиви є основою спрямованості людини [91]. Потреба — вихідна форма активності індивіда, стан потреби у чомусь, що необхідне його нормального функціонування. Потреба може бути усвідомленою та неусвідомленою. Коли вона усвідомлена, у людини виникає спонукання до діяльності. Основні характеристики людських потреб - сила (показник непереборного прагнення особистості, оцінюється за рівнем і глибиною усвідомлення), періодичність виникнення та спосіб задоволення. Додатковою, але дуже істотною характеристикою, особливо коли йдеться про особистість, є предметний зміст потреби, тобто сукупність тих об'єктів матеріальної та духовної культури, за допомогою яких ця потреба може бути задоволена. Також стійкість мотиву (наявність його у всіх основних видах діяльності, щодо збереження його впливу на поведінку у складних умовах діяльності, щодо його збереження в часі). Види потреб. За своїм походженням: природними (активізуюча діяльність людини, залежність від умов, необхідних для збереження та підтримки її життя та життя її потомства) та культурними (залежність активної діяльності людини від продуктів людської культури). За характером предмета: матеріальними (залежність людини від предметів матеріальної культури (потреби в їжі, одязі, житлах тощо) і духовними (залежність від продуктів суспільної свідомості). Ломов виділяв три групи потреб: — базові – матеріальні умови, засоби життя, спілкування, відпочинок - похідні - естетичні, потреба в навчанні - вищі - потреба у творчості Ієрархічна піраміда потреб А. Маслоу.

Усі потреби людини вроджені та організовані в ієрархічну систему пріоритету чи домінування. Самоактуалізація – реалізація потенціалу – вища потреба. Потреби у повазі (схвалення, подяки, визнання – значення, компетентність) Потреби у приналежності (прив'язаності, любові – приєднання та прийняття) Потреби у безпеці (фізичній та психологічній – довготривале виживання та стабільність) Фізіологічні потреби питво, їжі, кисні) – найнижчий рівень [97].

Нижчі потреби домінують і вони мають бути задоволені, щоб у людини з'явилася інша більш вища потреба. Це послідовне розташування основних потреб у ієрархії є основним принципом, що у основі організації мотивації людини. Термін «мотивація» має ширше поняття, ніж мотив. Його використовують:

- 1) як позначає систему факторів, що детермінують поведінку (потреби, мотиви, цілі, наміри);
- 2) як характеристика процесу, який стимулює та підтримує поведінкову активність людини.

Мотивацію можна розглядати як сукупність мотивів людини. Мотиваційна сфера людини є динамічною. Може мати домінуючий і підпорядкований характер. Питання мотивації постає щоразу, коли необхідно пояснити причини вчинків людей. Мотив відрізняється від мотивації тим, що він належить самому суб'єкту діяльності, є його стійкою властивістю, яка зсередини спонукає до дії. Мотивація буває: Позитивна та негативна. Внутрішня та зовнішня Мотиваційна сфера особистості — вся сукупність її мотивів, що формуються та розвиваються протягом життя. Ця сфера динамічна і змінюється залежно багатьох обставин. Однак деякі мотиви є відносно стійкими та домінуючими, що утворюють як би «стрижень» усієї сфери особистості. Характеристики: широта, гнучкість, ієрархізованість [95].

1.2. Теорії вибору шлюбного партнера

Детермінант - фактор або елемент, що зумовлює те чи інше явище [30]. Як психологічних детермінант одруження можна назвати мотиви, ціннісні орієнтації, особистісні особливості, сенсожиттєві орієнтації.

Однією з найважливіших чинників, які впливають подальшу міцність і стабільність майбутньої сім'ї – це мотив одруження. У науковій літературі «мотив» прийнято розглядати як спонукальну причину дій та вчинків людини [13].

Відповідно до досліджень Н.М. Обозова та О.М. Обозова, при спонтанному виборі партнера тільки в 1/3 випадків виявляють достатню сумісність.

Виділяють два фактори, що обумовлюють неадекватність вибору партнера, які призводять до нестійкості шлюбу:

- звуження поля вибору – вибір партнера обмежений віком, статусом, територіальними та іншими межами. У межах поля вибору здійснюється реальний вибір – індивідуальний і суб'єктивний. При виборі враховуються характеристики всіх рівнів – сексуальні та зовнішні дані, інтелект, освіта, характер, сфера інтересів особи та ціннісні орієнтації. Різноманітність характеристик, якими необхідна персональна сумісність, і є причиною звуження поля вибору навіть за відсутності соціальних обмежень під час виборів і соціальної мобільності населення. За розрахунками О. М. Обозової та Н. Н. Обозова, навіть при врахуванні чотирьох непокінаних характеристик оптимальним партнером може бути лише один із шістнадцяти претендентів. Таким чином, розширення потенційного поля вибору партнерів – одна з умов найкращого шлюбного вибору;

- помилки суб'єктивного сприйняття – вибір чоловіка регулюється ідеальним чином партнера, у створенні якого бере участь попередній досвід спілкування особистості, зразки батьківської сім'ї, літературні прообрази,

соціальні стереотипи і ідеали найближчого оточення, помилковість образу партнера то, можливо одним із джерел неадекватного вибору.

Слід враховувати, що характеристики, якими підбирається оптимальний партнер, важкі для розпізнавання. Для адекватної оцінки цих показників необхідний певний рівень психологічної підготовки. А. Н. Обозова, Н. Н. Обозов, стверджують, що дуже важливим є достатній стаж знайомства, оскільки достатній стаж передшлюбного знайомства та правильна система цінностей при виборі партнера – нерідко відсутні [5].

Б.Ю. Шапіро стверджує, що найбільш небезпечним фактором є несвідомість мотивів при виборі шлюбного партнера. В якості неусвідомлюваних мотивів він виділяє вплив традицій і соціально схвалювані стандарти (наприклад, орієнтація на зовнішні дані партнера або на «сценарій романтичного кохання»). Неусвідомленість мотивів тягне у себе зниження відповідальності, у разі шлюб використовується не як самостійна цінність, бо як спосіб задоволення якихось інших потреб, що, є джерелом проблем у період формування подружньої пари [14].

Існують різні класифікації мотивів. Л. Б. Шнейдер класифікувала мотиви на підставі об'єкта, на який вони спрямовані [99]:

- Мотивація на факт шлюбу. Головна рушійна сила у цьому випадку – намір укласти шлюб. Іноді це відбувається під впливом інших під час реалізації гасла: «пора!» Інша людина є лише засобом для виконання заповітного бажання – одружитися чи одружитися. При цьому взагалі не важливо, який саме партнер поруч. Важливо, щоб був і не заперечував укладання шлюбу. Якщо такої людини поблизу немає – всі сили витрачаються на її пошуки. Самі собою такі дії не пофарбовані в негативні тони. Проблеми виникають, коли згодом зустрічається людина, здатна викликати сильне почуття. Такий варіант навіть не розглядається як психологічна зрада: адже внутрішня переконаність свідчить, що законний чоловік був лише засобом.

- мотивація на певний тип шлюбу. У цих випадках діють більш впевнені люди, вони орієнтуються на такого партнера, який здатний здійснити їх мрії, який відповідає нікому уявленню про престижний варіант шлюбних відносин. За старих часів для жінки ознакою успішного заміжжя був шлюб із капітаном далекого плавання, артистом, дипломатом. Для юнака – шлюб із донькою відомих людей, начальників. У наш час символом успішного заміжжя є шлюб з іноземцем або іноземкою, багатою людиною, фотомоделлю. Сам собою цей факт не несе негативного фарбування. Проблеми виникають, якщо у житті зустрічається інший чи інші. Такі оціночно-порівняльні вибори можуть відбуватися у житті багаторазово: завжди можна знайти когось ще краще.

- Мотивація на певну людину. У цьому випадку обранець сприймається як конкретна реальна людина з усіма слабкостями та недоліками. Усвідомлений вибір із установкою для прийняття певної людини, отже, і з відповідальністю за свої почуття. Зміст мотивації визначає рівень адекватності мотивів до створення гармонійної сім'ї [70].

Так як, укладення шлюбу спонукається системою мотивів, що утворюють певну ієрархію, у межах якої можна говорити про сенсотворні мотиви і мотиви-спонукачі.

На підставі теорії самодетермінації Е. Дісі і Р. Райана, можна виділити два види мотивів одруження:

- Внутрішні мотиви – прагнення людини до любові та прихильності у відносинах, бажання любити та піклуватися про партнера, сприйняття шлюбу як варіанта саморозвитку та особистісного зростання, як джерело фізичного благополуччя та здоров'я, як спосіб принести користь людям та суспільству.

- Зовнішні мотиви – пов'язані з ставленням до шлюбу як засобу досягнення матеріальних благ, отримання визнання чи популярності, як джерела отримання різноманітних допомоги, можливості набути певний статус. При цьому домінування зовнішніх або внутрішніх мотивів одруження може виступати як підстави шлюбної поведінки людини [86].

Мотиви укладання шлюбу реалізують життєво значущі ставлення особистості світові, становлять основу ієрархії людських потреб, відбитих у відомій піраміді А. Маслоу. Найбільш значущими є мотиви:

1. Мотиви, що реалізують потребу любити самому і бути улюбленим партнером 2. Мотиви самоствердження та самореалізації (у тому числі, мотив соціального утвердження та статусного утвердження).

3. Мотиви, які задовольняють потребу у почутті безпеки, де партнер виступає своєрідним заступником батька.

4. Мотиви, що реалізують потребу в афіліації.

5. Мотив самоактуалізації через поділ ідентичності у відносинах із значимим іншим.

6. Мотив продовження роду та прагнення до реалізації ролі батька.

7. Сексуальний потяг до партнера та бажання мати стабільні сексуальні стосунки.

8. Прагматичний мотив (покращення житлових умов, матеріального становища як власного, і прабатьківської сім'ї з допомогою партнера) [29].

Одним з перших досліджував причини одруження засновник класичного психоаналізу З. Фрейд. Його теорія спирається на припущення про потяг, який діти відчувають до батьків протилежної статі. Завдяки складному несвідомому процесу вони можуть переносити любов, яку вони відчувають до цього батька, на своїх потенційних подружжя. Ймовірно, тому багато юнаків хотіли б зустріти майбутню супутницю життя, схожу на їхню матір, і дуже часто дівчата звертають увагу на юнаків, схожих на їхніх батьків [1].

К.Г. Юнг займався вивченням неусвідомлених мотивів одруження, у статті «Шлюб як психологічне ставлення» пише про те, що молодій людині дана можливість неповного розуміння як інших, так і себе, тому він не може бути задовільно обізнаний про мотиви інших людей, в тому числі і про свої власні. Найчастіше він надходить, зазвичай, під впливом несвідомих мотивів.

Несвідомі мотивації щодо Юнгу мають як особистісну, і загальну природу. Насамперед це мотиви, викликані батьківським впливом. У цьому сенсі для молодого людини визначальним є ставлення до матері, а дівчини – до батька. Свідома любов до батька чи матері сприяє вибору чоловіка, подібного до батька чи матері. Несвідома пов'язаність ускладнює вибір та викликає своєрідні модифікації [71].

Також до оптимальної ми можемо віднести ієрархічну систему мотивів С. І. Голоду, яка була отримана в результаті опитування у 1977 р.:

- кохання (39 % чоловіків та майже 50 % жінок);
- спільність інтересів, поглядів (26% чоловіків, 28% жінки);
- почуття самотності (15% та 5% відповідно);
- почуття співчуття (7% та 3%);
- ймовірність швидкого народження дитини (7% та 4%);
- Випадковість (4% і 2%);
- матеріальна забезпеченість майбутнього чоловіка (0% та 3%);
- наявність житлоплощі у майбутнього чоловіка (2% і 1%);
- інші мотиви (0,6% та 3%).

Ми можемо бачити, що найвищим мотивом для створення сім'ї є кохання. [57]

С. В. Ковальов вважає, що мотивація одруження включає принаймні п'ять типів:

- любов;
- духовну близькість;
- Матеріальний розрахунок;
- Психологічна відповідність;
- Моральні міркування [32].

Цю класифікацію відносять до оптимальних мотивів.

У соціологічному дослідженні «Студентство В'ятки: особливості цінностей та соціальної активності» взяли участь 831 особа (студентів як чоловічої, так і жіночої статі). Згідно з отриманими результатами:

Найбільш значущі мотиви одруження:

- бажання бути з коханою людиною (45.0%);
- потреба у продовженні роду (22.7%);
- уникнення самотності у теперішньому та майбутньому (10.3%);
- реалізація сексуальних потреб (10.3%). Найменш значущі мотиви

одруження:

- страх осуду суспільства (0.9%);
- шлюб через традицію (2.3%);
- шлюб із розрахунку (2.8%) [11].

На зв'язок любові як мотиву одруження та задоволеності шлюбом вказується в роботі Н. Г. Юркевич. У дослідженні взяли участь 612 жінок та 365 чоловіків. Були отримані такі результати:

У щасливих шлюбах були жінки, з яких:

- вийшли заміж за коханню (75,10%);
- за симпатією (13,88%),
- мотивом було через прагнення позбавитися самотності (2,86%);
- Короткочасне захоплення (1,63%).

Серед невдалих шлюбів, відповіді жінок, розподілилися так:

- з любові вийшли заміж (27%);
- за симпатією (17%);
- через прагнення позбутися самотності (12,93%);
- Короткочасне захоплення (1,63%). В інших був інший відповідь чи

відповіді був.

У чоловіків відповіді приблизно подібні, хоча одружених серед них загалом менші: 62,80% у щасливих шлюбах і 17,74% у невдалих, а тих, що назвали мотивами укладення шлюбу, прагнення позбутися самотності і легковажність більше (відповідно по 10, 37% та 8,05% у щасливих шлюбах і по 16,13% та 25,80% у невдалих). Серед чоловіків велика частка тих, хто дав інші відповіді, не наведені автором (серед невдалих шлюбів – 25,81%). Таким чином, у чоловіків і жінок шлюби по любові виявляються найбільш

щасливими, а одруження, засноване на миттєвому бажанні, - найменш вдалим [5].

Серед мотивів пошуку шлюбного партнера, за даними Н.Ф. Федотової та Л.А. Філіппової, найчастіше вказуються:

- Прагнення до статевої близькості;
- бажання піклуватися (ці мотиви частіше відзначаються чоловіками);
- бажання відчувати турботу (частіше відзначаються жінками);
- бажання любити та бути коханим (частіше у жінок);
- Прагнення знайти подібну собі людину, бажання бути зрозумілим [5].

Відомий психолог А. Б. Добрович виділив групу мотивів, що спонукають людину одружуватися, які найчастіше не усвідомлюються:

- взаємне акторство, коли молоді люди грають романтичні ролі;
- спільність інтересів, коли збіг інтересів, загальне захоплення приймають за спорідненість душ;
- уражене самолюбство, яке спонукає досягти «заповітного» за будь-яку ціну, стимулює азарт і спрагу перемоги через володіння "Непокірним";
- пастка неповноцінності, в якій зливаються воєдино установка подяки та відчуття реалізації «останнього шансу»;
- інтимна удача, коли успіх у сексуальних відносинах зводиться до упередження доброго шлюбу;
- взаємна доступність, що дуже приваблює в дошлюбних відносинах;
- жаль, вона ж у випадках провини, боргу, сприймається як "Власна доблесть" і дозволяє грати на сцені життя дуже шляхетну роль;
- порядність, коли шлюб стимулюється думкою найближчого оточення та відповідальністю перед ним;
- вигода, коли людина у вигляді такого шлюбу знаходить матеріальне благополуччя;
- помста, коли вибір партнера та вступ шлюб роблять «на зло кривднику»;

- боязнь самотності, коли шлюб виступає у ролі порятунку від своїх проблем та страху майбутнього життя. Дані мотиваційні модифікації можуть бути усвідомлені, і тоді, за умови, що люди не лукавлять самі з собою, наміри їх серйозні, а відповідальність за сімейне життя приймається в повному обсязі, є шанс, що шлюб, що стартував із цих позицій, може виявитися успішним [71].

Е. Тіт виділив три групи цілей одруження [33]:

- 1) Спільне виховання дітей.
- 2) Розвиток подружжя як особистостей (включаючи захоплення на дозвіллі та інтенсивне та змістовне внутрішньосімейне спілкування).
- 3) Створення свого домівки з наданням йому своєрідності та затишку.

Досліджували неадекватні мотиви одруження в деструктивних сім'ях Е. Г. Ейдемільер та В. Юстіцкіс. Виділили такі мотиви:

- 1) втеча від батьків – часто означає пасивний протест проти влади батьків, нездатність сприймати життя у всій його реальній повноті;
- 2) зобов'язання - тобто одруження через почуття обов'язку, наприклад, в умовах, коли партнерка завагітніла або статева близькість супроводжувалася переживаннями провини;
- 3) самотність - можливо як наслідок переїзду на нове місце проживання, шлюб полягає з тими людьми, яких знали раніше або яких рекомендували товариші по службі. А може і як наслідок переживання внутрішньої порожнечі;
- 4) дотримання традиції – ініціатива батьків;
- 5) престиж, пошук матеріальних благ;
- 6) помста - один з партнерів був, відкинутий і з помсти відкинутому одружився з іншою людиною [57].

Критерії вибору шлюбного партнера – один із найбільш вивчених аспектів сімейної психології. Різні вчені виділяють різні критерії.

У дослідженнях Д.Басса представлені основні критерії вибору шлюбного партнера: взаємне кохання/прихильність; надійність; емоційна стійкість; зрілість, приємний характер [10].

Н.М. Наріцин також виділяє кілька внутрішніх критеріїв вибору партнера по шлюбу:

1) Батьківський сценарій - обранець або схожий на батька, або на той образ, який нав'язаний батьками як ідеальний чоловік.

2) Перші навички спілкування, дитячий садок, школа тощо. – приваблюють люди, схожі на перших друзів, навіть якщо важко згадати їхні обличчя. Головною є позитивний досвід спілкування з такими людьми на ранній стадії соціалізації.

3) Перші еротичні враження, так званий імпринтінг статевого дозрівання – людина схожа на того, хто викликав перші хвилюючі почуття, перший бажання, оргазм.

4) Певні генетичні ознаки, які той, хто вибирає, вважає позитивними – прагнення поліпшення роду, людина, якому той чи інший параметр його тіла чи організму не подобається, несвідомо вибиратиме, того в якого надлишку того, чого йому бракує.

5) Детермінанти шлюбу, взяті з батьківської сім'ї. Індивідуум навчається чоловічої чи жіночої ролі значною мірою від своїх батьків і має тенденцію несвідомо використати у своїй сім'ї модель відносин батьків незалежно від того, подобаються вони йому чи ні. Важливим моментом є домінування у сім'ї (хто з батьків "командував", а хто підкорявся) [68].

За рамками аналітичної психології дослідники виділяють три великі групи шлюбних мотивів, якими людина керується при одруженні:

- 1) Емоційно – етичні мотиви.
- 2) Мотиви самореалізації.
- 3) Мотиви боргу та обов'язки.

Так, прийняття рішення про одруження визначається всією сукупністю шлюбних мотивів, а один з них стає провідним. Таким мотивом повсюдно є кохання [71].

У дослідженні Н.А. Кам'яної, взяли участь 180 пар, які подали заяви до РАГС міста Тамбова на реєстрацію первинного шлюбу (1997–2008 рр.), згідно з отриманим результатом основним мотивом створення сім'ї для опитаних є кохання та секс. На друге місце – «спільність поглядів та інтересів». А 16.7% чоловіків і 11.1% жінок як мотив створення сім'ї виділили почуття самотності. За мотивом «боргування», що означає із почуття обов'язку, співчуття одружуються 11.1% наречених і 8.9% наречених. Прагнення відокремитися від батьків – 7.8% респондентів тієї та іншої статі [28].

Е. Фромм стверджує, що ціль шлюбної поведінки чоловіків і жінок полягає в тому, щоб бути коханим, щоб порушити почуття любові до себе [62].

У проведеному дослідженні Андрєєвої Т. В., Толстової А. В., найбільш вдалим при одруженні відзначалося поєднання любові та духовної єдності. На основі отриманих значних кореляцій з'ясувалося, що подружжя, що уклало шлюбний союз за цими двома мотивами, було їм найбільш задоволене [6].

Автор опитувальника «Тріада кохання» Р. Стернберг описав три мотиви любовних відносин між партнерами:

Перший мотив – «інтимна близькість» включає надання та отримання емоційної підтримки партнерами один одному, а також інші види поведінки, що сприяють створенню теплоти у любовних відносинах: відверте та чесне спілкування; здатність ділитися з партнером горем та радістю; щастя, яке випробовується від спілкування один з одним; вміння дорожити коханою людиною.

Другий мотив – «пристрасть», що характеризується сексуальним компонентом відносин, а також може бути спричинена й іншими

обставинами. Так, наприклад, пристрасть для деяких людей може бути обумовлена найважливішими її джерелами, наприклад, потребами індивіда: у самоповазі; у встановленні відносин із іншими людьми; у домінуванні/підпорядкуванні у взаєминах з іншими людьми.

Третій мотив – «рішення/зобов'язання», що складається з двох компонентів. Його короткочасна частина являє собою рішення про те, що одна людина відчуває любов до іншої людини; довготривала частина – це усвідомлення того, якою мірою людина готова виконувати зобов'язання любити свого обранця [36].

У цьому Т.А. Флоренська зазначає, що молоді люди виділяючи як основний мотив одруження «любов», мабуть вкладають у це слово різний зміст. Т.А. Флоренська виділила три розуміння цього слова:

1) Домінування статевого потягу - гіпертрофія статевого потягу веде до утворення сексуальної домінанти, що захоплює всі життєві сили людини, перетворюючи його на раба своїх потягів. Це стає перепорою для психічного та духовного розвитку людини. Ототожнення кохання з фізіологією найчастіше відбувається з тими дітьми, які виростили в сім'ях з несприятливими подружніми стосунками. Т.А. Флоренська вважає, що такі люди не здатні до створення сім'ї, тому що у них надто сильна потреба у зміні «об'єктів» задоволення сексуальної потреби.

2) Потреба бути коханим – ця потреба властива кожній людині з раннього дитинства. Однак нерідко потреба бути коханим залишається спрямованою виключно на себе. Така одностороння потреба – бути коханим і нездатність до любові є психічним захистом від почуттів підвищеної тривожності, незадоволеності, що сягає корінням у раннє дитинство. Ця егоцентрична, невротична, по суті, потреба, проявляється у підвищеній вимогливості любові до себе, ревності, недовірливості, посиленому бажанню привернути увагу до себе, уразливості тощо. рівні домагань, що не відповідають реальним можливостям людини. Такі люди у шлюбі постійно зайняті з'ясуванням відносин, а не справами, яких так багато у шлюбі.

3) Здатність любити - рівні здатності "любити" різні - від взаємного почуття до безкорисливого самовідданого кохання, здатного пережити відсутність взаємності. Така людина вірна в любові і надійна в сім'ї. Якщо чуттєві задоволення неминуче призводять до пересичення, то любов не насичувана: кохана людина не набридає, вона розкривається все глибше і глибше. Люблячі утворюють один організм, роз'єднання якого подібне до смерті [61].

Сенсжиттєві орієнтації – це цілісна система свідомих і виборчих зв'язків, що відбиває спрямованість особистості, наявність життєвих цілей, свідомість виборів і оцінок, задоволеність життям (самореалізація) і здатність брати за неї відповідальність, впливаючи на її хід [77].

Сенсжиттєві орієнтації розглядаються у двох аспектах. Перше, це ті сфери життя, в яких конкретна людина з найбільшою ймовірністю може знайти сенс свого життя. Друге, це зв'язок сенсу життя з майбутнім, сьогоднішнім та минулим людини. Сенсжиттєві орієнтації відображають те, наскільки в житті людини присутня значуща мета, якою мірою вона вважає процес свого життя насиченим і цікавим, і якою мірою він задоволений тими результатами, яких вже досяг [19].

За твердженням В.Е. Чудновського, смислові орієнтації мають бути «продуктивними», адекватними і сприяти позитивному розвитку особистості [67].

Ціннісні орієнтації визначають поведінку та ставлення особистості до навколишнього світу [80]. Так, Ю. М. Жуков вважає детермінантами прийняття рішень ціннісні орієнтації [24].

У радянській психології одним із перших описав термін «ціннісні орієнтації» В. Б. Ольшанський. Під ціннісними орієнтаціями він розумів: цілі, прагнення, життєві ідеали, розглядаючи їх у вигляді системи певних норм, прийнятих у груповій свідомості. індивідуальну систему цінностей [48].

А. Г. Здравомислова описувала «ціннісні орієнтації», як найважливіші елементи внутрішньої структури особистості, закріплені життєвим досвідом індивіда, всією сукупністю його переживань і що відмежовують значуще, істотне для даної людини від незначущої, несуттєвої» [27].

Особистісні особливості – внутрішні та глибинні особливості людей. До особистісних особливостей відносять ті внутрішні особливості, які здаються глибшими, глибинними, стабільні (довготривалі) і які впливають всі інші особливості людини [55]. Особистісні особливості - це здібності, темперамент, психологічний характер і малюнок тіла, скільки мотиви людей, їх прагнення та воля, їх особистісна стійкість та особистісна ідентичність [76].

Таким чином, проведений нами аналіз вказує на існування різних класифікацій мотивів одруження (С.І. Голод, Л.Б. Шнейдер, С.В. Ковальов, А.Б. Добрович, Е. Г. Ейдемільер, В. Юстіцкіс та ін). Серед мотивів вибору шлюбного партнера найчастіше вказується - Кохання (С.І. Голод, Н.А. Камньова, Н.Г. Юркевич, Н.Ф. Федотова, Л.А. Філіппова та ін), однак на думку Т.А. Флоренської, молоді люди часто підмінюють цим словом інші приховані мотиви. Думки вчених розділилися, щодо даного мотиву, одні вважають, що це найбільш сприятливий мотив (Т. В. Андрєєва, А. В. Толстова), інші, що кохання – це фактор, що перешкоджає збереженню сімейного союзу (С. В. Ковальов). Б.Ю. Шапіро як найбільш небезпечні мотиви, виділяє несвідомі (неусвідомлювані) мотиви (З. Фрейд, К.Г. Юнг, Б.Ю. Шапіро, А.Б. Добрович та ін), кажучи про те, що несвідомість мотивів тягне за собою Зниження відповідальності, шлюб використовується, як спосіб задоволення потреб, що є джерелом проблем у період формування подружньої пари. У цьому Л.Б. Шнейдер, А.Б. Добрович вказують, що найбільш успішним і стабільним буде шлюб, в якому подружжям вибір був зроблений усвідомлено, охоче нести відповідальність. Сенсжиттєві орієнтації вказують на життєві цілі, свідомість вибору і здатність брати на себе відповідальність за своє життя. Особистісні особливості – внутрішні та

глибинні особливості людей. Відповідно до Ю.М. Жукову ціннісні орієнтації є детермінантами прийняття рішення, а одне з рішень, яке може зробити людина у процесі свого життя – це вибір шлюбного партнера.

Одним з перших став розмірковувати над причинами одруження засновник класичного психоаналізу З. Фрейд. Його психоаналітична теорія спирається на припущення про потяг, який діти відчують до батьків протилежної статі. Завдяки складному несвідомому процесу вони можуть переносити любов, яку вони відчують до свого батька, на інших, суспільно схвалювані об'єкти - на своїх потенційних пар. Ймовірно, тому багато юнаків хотіли б зустріти майбутню супутницю життя, схожу на їх матір, і дуже часто дівчата звертають увагу на юнаків, схожих на їхніх тат.

Бажання пояснити механізм шлюбного вибору призвело до створення низки концепцій. Найбільшого поширення та популярності у зарубіжній соціальній психології набули теорії комплементарних (доповнюючих) потреб Р. Вінча, теорія «стимул-цінність-роль» Б. Мурстейна, теорія «фільтрів» А. Керкгоффа і К. Девіса, «кругова теорія кохання» А. Рейсу [56, 26 – 27].

Теорія комплементарних потреб Р. Вінча ґрунтується на старому як світ принципі, що свідчить, що протилежності притягуються. Р. Вінч пише, що у виборі чоловіка кожен індивід шукає того, від кого очікує максимум задоволення потреб. Закохані повинні мати схожість соціальних рис і психологічно доповнювати один одного. Задоволення, винагороду і задоволення розглядаються як сили, що сприяють зближенню майбутнього подружжя, Ця теорія не стверджує, що кожен може знайти чоловіка, який повністю задовольнив би його потреби. Вона допомагає розібратися, чому кожен вважає лише деяких із усього «поля обранців» привабливими. Відповідно до цієї теорії, наприклад, привабливою для владного чоловіка може бути лагідна жінка, а спокійному та м'якому чоловікові подобаються енергійні та прямі жінки [56, 27].

Теорія «стимул-цінність-роль», або «обмін та максимальна вигода», Б. Мурстейна набула, мабуть, найбільшого поширення серед дослідників.

Вона ґрунтується на двох найважливіших посилках. Перша у тому, що у кожному щаблі розвитку взаємовідносин партнерів міцність відносин залежить від так званої рівності обміну. Іншими словами, відбувається своєрідний облік плюсів та мінусів, активів та пасивів кожного партнера. В результаті, хоча партнери можуть і не усвідомлювати цього, встановлюється певний баланс позитивних та негативних характеристик кожного. Якщо активи, або стимули одруження, перевищують пасиви, то приймається рішення про укладання подружнього союзу. Друга послідовна посилка полягає в тому, що шлюбний вибір включає серію послідовних стадій, через які повинні пройти молоді люди. Той, хто відповідає умовам кожної стадії, вибуває з «гри».

Першу стадію Б. Мурстейн назвав стимулом. Коли чоловік і жінка бачать один одного вперше, складається первісна думка щодо зовнішності іншої людини, її розуму, вміння триматися в суспільстві, а також відбувається сприйняття та оцінка тих власних якостей, які можуть бути привабливими для іншої людини.

Якщо між партнерами виникла атракція – перше враження було привабливим, то пара переходить до другої стадії – порівняння цінностей. Партнери обговорюють свої погляди на життя, шлюб, чоловічі та жіночі ролі у сім'ї, на виховання дітей тощо.

Чоловік і жінка або зміцнюють взаємні симпатії, або, зрозумівши, що вони мало спільного, поривають друг з одним. Якщо взаємна привабливість, що виникла першої стадії, підкріплюється подібністю цінностей, то взаємини партнерів переходять у третю стадію – рольову. На третій стадії – рольової – партнери перевіряють, чи відповідає рольова поведінка одного очікуванням іншого. Звичайно, є люди, які, закохавшись один в одного, одружуються після нетривалого знайомства, без жодних тривог і побоювань, підкоряючись лише почуттю. Проте більшість партнерів намагаються усвідомити як переваги, так і недоліки один одного і, ретельно зваживши всі за і проти, приймають остаточне рішення.

Ідея існування кількох стадій у процесі вибору шлюбного партнера лежить і в основі теорії «фільтрів» А. Керкгоффа та К. Девіса. Схематично цей процес можна представити як послідовне проходження через серію фільтрів, які поступово відсівають людей з багатьох можливих партнерів і звужують індивідуальний вибір. Перший фільтр – місце проживання відсіює тих потенційних партнерів, з якими людина ніколи не зможе зустрітись. Потім фільтр гомогамії виключає тих, хто не підходить один одному за соціальними критеріями. На цьому етапі людина вступає в контакти з людьми, які здаються йому привабливими. На наступних стадіях встановлюються схожість цінностей та сумісність ролевих очікувань. Результатом проходження через усі фільтри є одруження [56, 27 - 28].

«Кругова теорія кохання» А. Рейса пояснює механізм вибору шлюбного партнера через реалізацію чотирьох послідовних, взаємопов'язаних процесів.

1. Встановлення взаємозв'язку. Йдеться про легкість спілкування двох людей, іншими словами, наскільки комфортно вони почуваються в суспільстві один одного. Це як від соціально-культурних чинників (соціального класу, освіти, релігії, стилю, виховання), і від індивідуальних здібностей людини вступати у контакти з іншими людьми.

2. Саморозкриття. Відчуття взаємозв'язку з іншою людиною породжує почуття розслаблення, довіри та полегшує розкриття себе перед іншим. Тут також великий вплив мають соціально-культурні чинники.

3. Формування взаємної залежності. Поступово у чоловіка та жінки виникає та розвивається система взаємопов'язаних звичок, з'являється почуття необхідності один одному.

4. Реалізація основних потреб особистості, якими, на думку

А. Рейса, є потреби у коханні, довірі, стимуляції будь-ким її амбіцій та інших.

Розвиток почуття любові йде у напрямку від першого до четвертого процесу. Безумовно, що перепустка однієї з них негативно позначається розвитку чи стабільності любовних відносин [56, 28 - 29].

Німецький вчений Р. Зідлер також вважає, що намір одружитися у більшості людей у європейських промислово розвинених країнах передують тривалий процес орієнтації та соціокультурної настройки людини на шлюб та сім'ю.

Вибір шлюбного партнера можна, на думку Р. Зідлера, як процес фільтрації. Спочатку визначається категорія соціально сприятливих партнерів. Це відбувається майже непомітно для людини у соціальному середовищі, де вона обертається. Потім здійснюється специфічний вибір із сукупності можливих партнерів відповідно до психологічних, сексуально-еротичних та естетичних механізмів. При цьому велике значення надається враженням, винесеним із рідної сім'ї, освіті та ранній професійній кар'єрі молодих людей.

Певні стадії вибору партнера виділяє і американський соціальний психолог Д. Адамс, який вивчав міцні студентські пари протягом шести місяців. На думку вченого, первинний потяг заснований на зовнішніх особливостях, таких як фізична привабливість, товариськість, врівноваженість та спільні інтереси. Відносини, що зав'язалися, зміцнюються завдяки реакціям оточуючих, отриманню статусу пари, відчуттю затишку та спокою в присутності один одного та дії інших подібних факторів. Потім пара вступає у стадію взаємних зобов'язань та близькості, що ще більше притягує партнерів один до одного. Зв'язавши себе взаємними зобов'язаннями, вони вивчають погляди та цінності один одного. На цій стадії пара часто готова до того, щоб ухвалити рішення про одруження [56, 29].

Ми розглянули теорії вибору шлюбного партнера зарубіжних соціальних психологів: теорію комплементарних потреб Р. Вінча, теорію «стимул – цінність – роль», або «обмін та максимальна вигода», Б.

Мурстейна, теорію «фільтрів» А. Керкгоффа та К. Девіса, «Кругову теорію кохання» А. Рейса. Ці теорії комплексно розглядають проблему вибору шлюбного партнера.

1.3. Мотиви вибору шлюбного партнера

Життя будь-якої людини є безперервним потоком активності, який включає не тільки різного роду дії, але й переживання. Дослідження мотиваційної сфери розчленовують потік активності на одиниці з погляду питання «навіщо?». Термін «мотив» походить від латинського *moveo* – «рухаю» і позначає матеріальний чи ідеальний предмет, який спонукає і спрямовує він діяльність чи вчинок [55]. Часто до конструкту «мотив» включають такі поняття, як потреба, спонукання, потяг, схильність, прагнення тощо. д. . Виходячи з цього, існує стільки різних мотивів, скільки існує різновидів відносин «індивід – середовище».

Мотиви формуються у процесі індивідуального розвитку як щодо стійкі оцінні відносини людини до довкілля. Люди різняться за індивідуальними проявами (характером і силою) тих чи інших мотивів, і в різних людей можливі різні ієрархії мотивів. Але поведінка людини у певний момент мотивується не будь-якими чи всіма можливими мотивами, а тим із найвищих мотивів, що за цих умов найбільше пов'язані з можливістю досягнення мети (дієвий мотив). Мотив залишається дієвим до тих пір, поки або не досягнуто мети, або умови, що змінилися, не зроблять інший мотив більш насущним для даної людини [25].

Конструкт «мотивація» окреслюється спонукання до дії певним мотивом і сприймається як процес вибору з різних можливих дій. Про діяльність стверджують, що вона мотивована, коли вона спрямована на досягнення конкретного мотиву, і від мотивації залежить, як і в якому напрямку будуть використані різні функціональні здібності [30].

У своєму дослідженні за Є. П. Ільїним [98] стверджуємо, що мотив - це складне інтегральне освіту. Межі мотиву визначають, з одного боку, потреба, з другого - спонукання до досягнення реальної мети. Між ними розташовуються психологічні освіти, що забезпечують свідомий вибір людиною предмета та способу задоволення потреби: їх необхідність підкреслюється в когнітивних теоріях мотивації зарубіжних фахівців та у ряді робіт вітчизняних психологів. Сучасне розуміння мотивації диктує необхідність застосування системного підходу до аналізу даного поняття, розгляду різних його сторін, особливо у контексті вивчення такої проблеми, як мотивація вибору чоловіка.

За даними соціологічних опитувань, першому місці серед мотивів шлюбу - любов (поняття не однозначне для різних людей). На другому місці серед мотивів шлюбу – бажання мати дітей, на третьому – бажання позбутися самотності. Рідше вказувалися такі мотиви, як матеріальні та побутові міркування. Досить багато виявилось молодих людей, які одружилися вимушено, у зв'язку з вагітністю.

Психолог С. В. Ковальов вважає, що люди одружуються, в основному орієнтуючись на нього як на:

- переважно господарсько-побутовий союз, тобто щиро вважаючи, що головне у сім'ї – це добре налагоджений побут та домоводство;
- союз морально-психологічний, бажаючи знайти вірного друга та супутника життя, який добре розуміє саме вас;
- союз сімейно-батьківський, педагогічний, виходячи з того, що головною функцією сім'ї є народження та виховання дітей;
- союз інтимно-особистий, прагнучи знайти бажаного та улюбленого партнера для кохання.

Проте, на думку автора, жодна з цих цілей не відкидає інших. Але якщо один чоловік вважає головною одну з них, а іншу іншу (а домашні - взагалі третю), конфлікти в сім'ї неминучі, особливо в гострі, кризові періоди сімейного життя.

Шлюб спонукається системою мотивів, що утворюють певну ієрархію, в рамках якої можна говорити про сенсотворні мотиви і мотиви-спонукачі. Мотиви відрізняються ступенем усвідомленості, варіюючи у широкому діапазоні від свідомих намірів до несвідомих мотивів. Нарешті, мотиви можуть реалізувати спрямованість досягнення і спрямованість уникнення. Наприклад, мотивом укладання шлюбу може стати мотив бути поруч із коханою людиною, стати їй потрібним (мотив, спрямований на досягнення) та відповідний йому мотив уникнення самотності. Мотиви укладання шлюбу реалізують життєво значущі ставлення особистості світові, становлять основу ієрархії людських потреб, відбитих у відомій піраміді А. Маслоу [44].

Найбільш значущими є мотиви:

- мотиви, що реалізують потребу любити самому та бути улюбленим партнером;
- самоствердження та самореалізації (у тому числі мотив соціального затвердження та статусного затвердження). Прикладом такого мотиву може стати прагнення молодої людини піти з-під опіки батьків у вигляді створення власної сім'ї;
- мотиви, що задовольняють потребу у почутті безпеки, де партнер виступає своєрідним заступником батька;
- мотиви, що реалізують потребу в афіліації;
- мотив самоактуалізації через поділ ідентичності у відносинах із значимим іншим;
- продовження роду та прагнення реалізації ролі батька;
- сексуальний потяг до партнера та бажання мати стабільні сексуальні стосунки;
- прагматичний мотив (покращення житлових умов, матеріального становища як власного, і прабатьківської сім'ї з допомогою партнера).

Вочевидь, що ступінь адекватності перерахованих мотивів мети створення гармонійної сім'ї далеко ще не рівнозначна, і доля новоствореної сім'ї значною мірою, хоч і фатально, визначається змістом мотивації

укладання шлюбу [35]. Для майбутнього розвитку подружніх відносин виявляється вкрай важливою міра збігу мотивів кожного з подружжя, що визначає міру збігу очікувань щодо шлюбу. Наприклад, збіг прагматичної мотивації подружжя створює основу для стабільності шлюбного союзу. Шлюб з розрахунку може бути стійким і задовольняти подружжя.

Говорячи про мотивацію укладання шлюбу, слід розуміти, що момент реєстрації шлюбу лише підводить межу під однією фазою розвитку сім'ї та починає іншу. Мотиви збереження шлюбного союзу не залишаються незмінними та тотожними мотивами укладання шлюбу. Їх розвиток може відбуватися як у бік їх більшої адекватності завданням гармонізації шлюбного союзу, так і у бік деструктивного руйнівного впливу на шлюб. Однак трансформація та розвиток мотивів - процес складний і неоднозначний, що вимагає значної духовної роботи особистості над собою та своїми стосунками з чоловіком.

Істотні відмінності людських відносин щодо формування шлюбної пари пов'язані з урахуванням дальньої спорідненості. У людей шлюб, по суті, не є з'єднанням двох людей, це об'єднання двох сімей, які мають свій вплив і створюють складну мережу підсистем. Індивід визначається щодо інших і підбирає собі чоловіка з урахуванням думки значного оточення.

У сучасній психології розрізняють три види мотивації на шлюб:

- мотивація сам факт шлюбу. Головна рушійна сила в цьому випадку – намір укласти шлюб. При цьому інша людина є лише засобом для виконання заповітного бажання створити сім'ю;
- мотивація певний тип шлюбу. У цих випадках люди орієнтуються на такого партнера, який здатний здійснити їх мрії, який відповідає певному уявленню про престижний варіант шлюбних відносин;
- мотивація на певну людину. Це свідомий вибір з установкою для прийняття певної людини з особистою відповідальністю за свої почуття, що впливає звідси [25].

Виділяють п'ять основних типів шлюбної мотивації: любов, духовна близькість, матеріальний розрахунок, психологічна адекватність та моральні міркування. С. І. Голод справедливо підкреслює: «У науковій літературі, як не дивно, утвердився стереотип, який ідеалізує масову поширеність шлюбу з любові. Не обтяжуючи себе якоюсь серйозною теоретичною аргументацією, старанно не відпрацьовуючи опитувальний інструментарій, деякі автори монографій та статей видають суб'єктивно бажане за реальність. Тим самим вони свідомо чи мимоволі травмують психіку певної кількості людей, сприяючи виникненню ятрогенного ефекту... коли в масову свідомість впроваджується (не тільки публіцистичною, а й науковою літературою) думка про чи не загальний одружений по любові, то людина (особливо жінка), який не відчув такого почуття, вважає себе в кращому разі невдахою, живучи в очікуванні приходу великої пристрасті» [74].

К-Г. Юнг у статті «Шлюб як психологічне ставлення» пише про те, що молодій людині дана можливість неповного розуміння як інших, так і себе, тому він не може бути задовільно обізнаний про мотиви інших людей, у тому числі і про свої власні. Найчастіше він надходить, зазвичай, під впливом несвідомих мотивів [50].

Несвідомі мотивації, за Юнгом, мають як особистісну, і загальну природу. Насамперед, це мотиви, викликані батьківським впливом. Насамперед це ступінь пов'язаності з батьками, яка несвідомо впливає на вибір чоловіка, заохочуючи або ускладнюючи його. Свідома любов до батька чи матері сприяє вибору чоловіка, подібного до батька чи матері. Несвідома пов'язаність ускладнює вибір та викликає своєрідні модифікації.

Відомий психолог А. Б. Добрович виділив групу мотивів, що спонукають людину одружуватися, які найчастіше не усвідомлюються [88]. До них він відносить:

- взаємне акторство, коли молоді люди відіграють романтичні ролі;
- спільність інтересів, коли збіг інтересів, загальне захоплення приймають за спорідненість душ;

- уражене самолюбство, яке спонукає досягти заповітного за будь-яку ціну, стимулює азарт і спрагу перемоги через володіння «нескореним»;
- пастка неповноцінності, в якій зливаються воедино установка подяки та відчуття реалізації «останнього шансу»;
- інтимна удача, коли успіх у сексуальних відносинах зводиться до упередження доброго шлюбу;
- взаємна доступність, що дуже приваблює в дошлюбних відносинах;
- жалість, вона ж у разі провини, обов'язку сприймається як «власна доблесть» і дозволяє грати на сцені життя дуже благородну роль;
- порядність, коли шлюб стимулюється думкою найближчого оточення та відповідальністю перед ним;
- вигода, коли людина отримує через такий союз притулок, фінансове та матеріальне благополуччя;
- помста, коли вибір партнера та одруження здійснюють «на зло кривднику»;
- страх самотності, коли шлюбний союз виступає у ролі порятунку від своїх проблем, від себе, від страху майбутнього життя.

Очевидно, шлюбів, укладених з описаних вище підстав, чимало. Повертаючись до статті К.-Г. Юнга, згадаємо, що причину відомий психотерапевт пов'язує зі штучною несвідомістю батьків. Він вважає, що вибір чоловіка може залишатися вільним від цих впливів, але все ж таки вони, раніше чи пізніше, стануть відчутними перешкодами. За К.-Г. Юнгу, інстинктивний вибір є найкращим з погляду підтримки роду, але він зазначає, що з психологічного погляду такий шлюб не завжди буває щасливим, оскільки між інстинктивною та індивідуально розвиненою особистістю найчастіше є велика різниця.

За рамками аналітичної психології дослідники виділяють три великі групи шлюбних мотивів. До першої групи входять емоційно-етичні мотиви, до другої - мотиви самореалізації, до третьої - мотиви обов'язку. Ймовірно,

ухвалення рішення про одруження визначається всією сукупністю шлюбних мотивів, просто один з них стає провідним.

Іншим аспектом людської ситуації, тісно пов'язаним із потребою у зв'язаності, є те, що людина відчуває потребу трансцендувати, перевершити своє становище пасивного створення. З погляду гуманістичної концепції людина у акті твору трансцендує, долаючи межі себе як одиничного соціального агента, піднімаючись над пасивністю і випадковістю. Творчість передбачає активність і турботу про іншу людину, близьку і дорогу [96].

Дослідження мотивів одруження в дисфункціональних сім'ях провели вітчизняні сімейні психотерапевти Е. Г. Ейдеміллер, І. В. Добряков, І. М. Нікольська [45]. Їм вдалося виявити такі мотиви: втеча від батьків, зобов'язання (одруження з почуття обов'язку), самотність, дотримання традицій (ініціативи батьків), любов, престиж, пошук матеріальних благ, помста. Мотив «втеча від батьків» часто означає пасивний протест проти влади батьків, нездатність сприймати життя у всій його реальній повноті.

Мотив «любов» також в шкалі психологічних причин формування дисфункціональних сімей. І все-таки саме любов формує шлюбну пару, а в подальшому шлюбний союз, хоча при виборі чоловіка неминучий компроміс, оскільки можливість зустріти людину, цілком відповідного «еталону», мінімальна.

Е. Фромм стверджує, що мета шлюбної поведінки чоловіків і жінок полягає в тому, щоб бути коханим, щоб порушити почуття любові себе [238]. Чоловіки та жінки йдуть до цієї мети різними шляхами. Чоловіки намагаються стати щасливими, стати сильними та багатими настільки, наскільки дозволяє соціальна ситуація. Жінки прагнуть полонити своєю зовнішністю, фігурою, одягом і т. д. І чоловіки, і жінки використовують гарні манери, вміння вести цікаву бесіду, готовність прийти на допомогу, скромність, невибагливість. Очевидно, більшість людей переконана, що для завоювання любові достатньо мати зовнішню і сексуальну привабливість.

Фромм розглядає любов як вміння, почуття та вольовий акт. Кохання - це активна сила, що характеризується турботою про іншу людину, відкритістю, повагою та розумінням коханої людини. «Еротична любов, щоб бути справді любов'ю, має ґрунтуватися на наступній передумові: треба любити, виходячи зі своєї сутності, і переживати, виходячи з сутності іншого», - стверджує Е. Фромм.

Е. Рубін говорить про любов як про «певне ставлення одного індивідуума до іншого, яке включає в себе і думки, і вчинки». Характеристики цього відношення передбачають три основні аспекти кохання: потреба у прийнятті кохання та залежність; схильність до надання допомоги, прояв турботи; орієнтація на винятковість та поглиненість почуттям.

А. Маслоу розрізняє любов, що відбиває альтруїстичне ставлення до партнера, що полягає у безкорисливій допомозі йому, радості його успіхам, і кохання, коли він у першу чергу йдеться про задоволення власних потреб.

Отже, люди створюють сім'ї з різних причин: щоб піти з дому, врятувати один одного, завести дітей, з любові та ін. Водночас ситуація шлюбного вибору характеризується двоїстістю: з одного боку, молода людина залишається «дитиною» у своїй сім'ї, з іншого боку, він виступає у ролі молодят. Проблема встановлення близьких стосунків з людьми не зі своєї сім'ї пов'язана з тим, що юнак часто до періоду шлюбного віку не достатньо звільнений від ролі дитини в материнській сім'ї. Тривалий період дитинства дитини дозволяє краще і повніше підготувати його до життя, але одночасно фіксує це становище, або навіть просто стагнує дитячо-батьківські відносини. Батьки можуть підготувати дитину до свідомого та самостійного шлюбного вибору, а можуть і заплутати у сімейних зв'язках надовго [91].

Психологічна задача передшлюбного періоду, яку вирішує кожен юнак, полягає у необхідності фактично відокремити себе від батьківської сім'ї і водночас продовжувати залишатися пов'язаним із нею.

У деяких культурах проблема такого протистояння вирішується шляхом перекладання відповідальності, батьки самі обирають дружину свого чада.

У міру підбору подружжя батьки стає найважливішим фактором у процесі прийняття рішення про шлюб. Сучасна міська людина дуже залежна в шлюбному питанні від думки батьків. Навіть вибір на зло батькам – це залежний вибір. Відомий ще вибір «усією сім'єю», що здебільшого можна трактувати як «невротичний» вибір чоловіка.

Зупинимось дещо докладніше на передшлюбному знайомстві.

За даними опитування молодих людей, більшість знайомств відбувається у клубах, у навчальних закладах, що пояснюється тим, що навчальні заняття та пов'язана з ними діяльність займають дуже багато часу. В даний час поширені також відеознайомства, знайомства з оголошень, комп'ютерні знайомства, знайомства в барі. У дорогих престижних коледжах організуються спеціальні вечори знайомств.

У сімейній психології відома наступна статистика з передшлюбного знайомства: 36,7% молодих людей знайомляться у місцях відпочинку та проведення дозвілля, 31% молодих людей знайомляться за місцем навчання або роботи, 9% молодих людей, які стали подружжям, жили на одній вулиці або в одному будинку, знайомі з дитинства [81].

Таким чином, переважна кількість знайомств відбувається в обстановці, віддаленій від реальності: у місцях дозвілля, відпочинку, магазинах модного одягу, транспорті. Більшість ситуацій передшлюбного знайомства супроводжується ефектом ореолу. В основному молоді люди намагаються виглядати краще. Це справедливо як щодо зовнішнього вигляду, так і щодо розповіді про себе та своїх міркувань про життя. У умовах відбувається спілкування «масок», які кожен одягає він. Аналіз шлюбних оголошень підтверджує такий розклад. Тільки 2% шлюбних оголошень містять натяки деякі недоліки [16].

За результатами аналізу опитування читачок одного з жіночих журналів Ladies Home Journal [99] Л. Б. Шнейдер зазначає, що 49% жінок закохалися у своїх чоловіків через їхнє почуття гумору, 36% через однакове бачення майбутнього, 35% - за зовнішністю. Респондентки відзначали, що, як правило, у всіх випадках це була найближча людина, друг. Потім у порядку зменшення: романтичність, бажання створити сім'ю, якості як сексуального партнера, фінансовий потенціал.

Далі результати виявилися несподіваними. На запитання «Що в ньому дозволило вам наважитися пов'язати своє життя із цією людиною?» жінки відповідали так: 39% - подібне бачення майбутнього, 28% - дружба, 14% - почуття гумору, 13% - бажання створити сім'ю, 11% - романтичність / фінансові перспективи, 6% - зовнішність, 4% - сексуальні відносини.

Для 62% жінок шлюб не став результатом кохання з першого погляду.

Американки назвали такі необхідні якості шлюбного партнера, як дбайливість, любов, чесність, почуття гумору, здатність до розуміння, уміння спілкуватися, надійність, орієнтованість на дітей, готовність до компромісів, цілеспрямованість, працьовитість, цілісність, гарний характер, здатність до емоційної підтримки].

Мотивація вибору шлюбного партнера визначається як віковими особливостями молоді, а й традиційними ціннісними уявленнями про структуру сім'ї, індивідуальними цінностями (що склалися у соціальному оточенні) і особистісними установками на шлюб.

1.4 Мотиви вступу в шлюб чоловіків і жінок

С.В. Ковальов вважає, що мотивація одруження включає, по крайнього заходу, п'ять типів: любов, духовну близькість, матеріальний розрахунок, психологічне відповідність, моральні міркування. Вивчення впливу шлюбної мотивації на задоволеність шлюбом підтверджує важливість двох перших

мотивів. Серед тих, хто вступив до подружнього союзу з любові та спільності поглядів, максимальна кількість задоволених та мінімальна – незадоволених. Важлива єдність цих двох мотивів. Розчарування сім'єю та шлюбом виявилось найбільш ймовірним у тих, хто орієнтувався виключно на свої почуття без необхідної для їх збереження духовної спільності подружжя [14, 105].

На думку деяких дослідників, у більшості випадків кохання виявляється фактором, що перешкоджає збереженню сімейного союзу.

По-перше, пише С.В. Ковальов, в нетерпінні любові ми шукаємо не чоловіка, а коханого, забуваючи про те, що жити нам доведеться не з одним цим прекрасним почуттям, а з її предметом і носієм - цілком конкретною людиною, яка має унікальний психічний світ, образ свого «Я», темпераментом, характером та особистісними особливостями, через що злиття двох «Я» не завжди призводить до появи одного «Ми».

По-друге, під романтичним покровом любові ми часто забуваємо, що, хоч би подружжя любили одне одного, у своїй сім'ї вони зобов'язані виконувати звичайні кожної подружжя функції.

Західнонімецький психолог Х. Шельський стверджує, що, коли очікування кохання стає першорядним мотивом шлюбу, основний сенс сімейного життя з його повсякденними турботами, доглядом за маленькими дітьми зводиться до загибелі цих ілюзій, руйнування чарівництва, що нерідко призводить до пошуків нового любовного партнера.

Такий один із варіантів песимістичного погляду на співвідношення любові та шлюбу, що містить у собі змішання понять кохання, закоханості, ілюзії та споживання як очікування незвичайних почуттів від іншого.

С.В. Ковальов вважає, що мотивація одруження включає, по крайнього заходу, п'ять типів: любов, духовну близькість, матеріальний розрахунок, психологічне відповідність, моральні міркування. Вивчення впливу шлюбної мотивації на задоволеність шлюбом підтверджує важливість двох перших мотивів. Серед тих, хто вступив до подружнього союзу з любові та спільності

поглядів, максимальна кількість задоволених та мінімальна – незадоволених. Важлива єдність цих двох мотивів. Розчарування сім'єю та шлюбом виявилось найбільш ймовірним у тих, хто орієнтувався виключно на свої почуття без необхідної для їх збереження духовної спільності подружжя [14, 105].

На думку деяких дослідників, у більшості випадків кохання виявляється фактором, що перешкоджає збереженню сімейного союзу.

По-перше, пише С.В. Ковальов, в нетерпінні любові ми шукаємо не чоловіка, а коханого, забуваючи про те, що жити нам доведеться не з одним цим прекрасним почуттям, а з її предметом і носієм - цілком конкретною людиною, яка має унікальний психічний світ, образ свого «Я», темпераментом, характером та особистісними особливостями, через що злиття двох «Я» не завжди призводить до появи одного «Ми».

По-друге, під романтичним покровом любові ми часто забуваємо, що, хоч би подружжя любили одне одного, у своїй сім'ї вони зобов'язані виконувати звичайні кожної подружжя функції.

Західнонімецький психолог Х. Шельський стверджує, що, коли очікування кохання стає першорядним мотивом шлюбу, основний сенс сімейного життя з його повсякденними турботами, доглядом за маленькими дітьми зводиться до загибелі цих ілюзій, руйнування чарівництва, що нерідко призводить до пошуків нового любовного партнера.

Такий один із варіантів песимістичного погляду на співвідношення любові та шлюбу, що містить у собі змішання понять кохання, закоханості, ілюзії та споживання як очікування незвичайних почуттів від іншого.

Іншого погляду на співвідношення любові та шлюбу дотримуються відомі психотерапевти Е.Г. Ейдемільер та В.В. Юстицький, викладаючи його під час опису механізму «емоційної ідентифікації з сім'єю». Автори розглядають емоційні відносини симпатії як цементуючу силу у сімейних стосунках. Вони відзначають, що відносини симпатії певною мірою нейтралізують стан фрустрації, що виникають у міжособистісних відносинах,

у тому числі й у сім'ї. Легше виникає адаптація до особливостей характеру чоловіка [31, 105].

А.В. Петровський вказував, що ступінь емоційної близькості - це особлива якість справжньої сім'ї, і важко уявити іншу групу, де така якість була б настільки розвинена. Характеризуючи цей бік сімейних взаємин на прикладі батьківського кохання, говорячи про різні та численні провини дитини, Петровський зауважує: «При цьому будь-яка провина аж ніяк не викликає до себе безпристрасного ставлення батьків. Навпаки, породжує гнів, причому часто-густо у дуже бурхливій і лютій формі. І так може тривати тижні, місяці. Але що цікаво. Кумуляції часто не відбувалося. Складається враження, що потоки обурення, що надходять через пробоїни корабля довіри, відкачують потужні помпи батьківського кохання» [23, 196].

Е.Г. Ейдемільер та В.В. Юстицький вважають, що багато в чому подібним до психологічної суті є дія симпатії в подружніх відносинах. І тут виникає ефект «розчинення фрустрації». Відносини симпатії викликають наростання інтересу до об'єкта симпатії (наприклад, до людини, яку люблять). Слід наголосити, що це інтерес доброзичливий, пов'язаний із прагненням допомогти, спільно радіти чи засмучуватися, що в свою чергу зумовлює велику взаємну відвертість і, відповідно, наростання емпатії. Звідси і значення відносин симпатії у профілактиці та пом'якшенні міжособистісних конфліктів у сім'ї. Іншого погляду на співвідношення любові та шлюбу дотримуються відомі психотерапевти Е.Г. Ейдемільер та В.В. Юстицький, викладаючи його під час опису механізму «емоційної ідентифікації з сім'єю». Автори розглядають емоційні відносини симпатії як цементуючу силу у сімейних стосунках. Вони відзначають, що відносини симпатії певною мірою нейтралізують стан фрустрації, що виникають у міжособистісних відносинах, у тому числі й у сім'ї. Легше виникає адаптація до особливостей характеру чоловіка [31, 105].

А.В. Петровський вказував, що ступінь емоційної близькості - це особлива якість справжньої сім'ї, і важко уявити іншу групу, де така якість була б настільки розвинена. Характеризуючи цей бік сімейних взаємин на прикладі батьківського кохання, говорячи про різні та численні провини дитини, Петровський зауважує: «При цьому будь-яка провинка аж ніяк не викликає до себе безпристрасного ставлення батьків. Навпаки, породжує гнів, причому часто-густо у дуже бурхливій і лютій формі. І так може тривати тижні, місяці. Але що цікаво. Кумуляції часто не відбуваються. Складається враження, що потоки обурення, що надходять через пробоїни корабля довіри, відкачують потужні помпи батьківського кохання» [23, 196].

Е.Г. Ейдемільер та В.В. Юстицький вважають, що багато в чому подібним до психологічної суті є дія симпатії в подружніх відносинах. І тут виникає ефект «розчинення фрустрації». Відносини симпатії викликають наростання інтересу до об'єкта симпатії (наприклад, до людини, яку люблять). Слід наголосити, що це інтерес доброзичливий, пов'язаний із прагненням допомогти, спільно радіти чи засмучуватися, що в свою чергу зумовлює велику взаємну відвертість і, відповідно, наростання емпатії. Звідси і значення відносин симпатії у профілактиці та пом'якшенні міжособистісних конфліктів у сім'ї.

Про зв'язок любові як мотиву одруження та задоволеності шлюбом говорить робота Н.Г. Юркевич. На вибірці з 612 жінок і 365 чоловіків нею були отримані такі результати: у щасливих шлюбних союзах склалися жінки, з яких більше половини вийшли заміж за коханням, решта - за симпатією, в мотивах були вказані і прагнення позбутися самотності, і короткочасне захоплення. Серед невдалих шлюбів були такі відповіді - з любові вийшли заміж, за симпатією, мотив «прагнення позбутися самотності» назвали, короткочасне захоплення. В інших був інший відповідь чи відповіді був.

У чоловіків відповіді приблизно подібні, хоча одружених серед них загалом менше: 62,80 % у щасливих шлюбах і 17,74 % у невдалих, а тих, хто

назвав мотивами укладання шлюбу прагнення позбутися самотності і легковажності більше. Серед чоловіків велика частка тих, хто дав інші відповіді, не наведені автором (серед невдалих шлюбів - 25,81 %).

Можна помітити, що у чоловіків і жінок шлюби з любові виявляються найбільш щасливими, а одруження, засноване на миттєвому бажанні, - найменше.

В іншому дослідженні, проведеному через 30 років, найбільш вдалим при одруженні виявилось поєднання любові і духовної єдності. На основі отриманих значних кореляцій з'ясувалося, що подружжя, що уклало шлюбний союз з цих двох мотивів, було їм найбільш задоволене.

Юркевич провела опитування 300 осіб переважно з вищою освітою, з яких 94% вважали, що в принципі шлюб має укладатися з любові, - це моральний ідеал; 70% підтвердили, що самі одружилися з любові. Але лише 47% назвали любов'ю почуття, яке вони відчували до дружини (чоловіка) у момент, коли проводилося анкетування.

Зіставлення даних про думки жінок про їхнє ставлення до чоловіка в момент заповнення анкети з успішністю шлюбу показало таке. У щасливих шлюбах до чоловіка відчували любов 63,67% жінок, вона і звичка становили щодо них меншу частку. Байдушних і тих, хто відчував до чоловіка, неприязнь не було. У задовільних шлюбних спілках відзначили: звичку, кохання, симпатію.

У невдалих шлюбах переважали звичка та байдужість. Кожна десята жінка ставить до чоловіка неприязно, з любов'ю чи симпатією.

На основі проведених досліджень автор робить наступний висновок: багато людей вважають, що у шлюбі вони обходяться без любові, і, отже, обов'язок у забезпеченні психологічної установки на збереження сім'ї відіграє важливу роль. Якість шлюбу, самопочуття подружжя та виховання дітей у такому разі страждають, навіть якщо самі подружжя-батьки цього не хочуть помічати.

Л.Б. Шнейдер виділяє три мотиви на шлюб [99, 158]:

1) Мотив "факт шлюбу". Головна рушійна сила у цьому випадку – намір укласти шлюб. Іноді це відбувається під впливом інших під час реалізації гасла «Пора!». При цьому інша людина є лише засобом для виконання заповітного бажання – одружитися або одружитися. Загалом, не має значення, який саме партнер поруч.

2) Мотив "певний тип шлюбу". У цих випадках діють більш впевнені люди, вони орієнтуються на такого партнера, який здатний здійснити їхні мрії і відповідає певному уявленню про престижний варіант шлюбних відносин.

3) Мотив «певної людини». Обранець сприймається як конкретна реальна людина, з усіма слабкостями та недоліками. Робиться свідомий вибір з установкою на прийняття певної людини і з особистою відповідальністю, що звідси звідси, за свої почуття.

Мотиви одруження можна розглядати не як короткочасний душевний порив, а як тривалий процес, внаслідок якого погляди, установки та орієнтації, що сформувалися у певній обстановці, спонукають людей до активізації своєї діяльності у напрямі задоволення своїх соціальних та природних потреб у шлюбі. У цьому випадку природним, що чим ступінь зрілості поглядів і установок на шлюб, тим вище і соціальна зрілість мотивів, що породжуються ними, одруження. Мотиви можуть бути як усвідомлюваними, так і неусвідомлюваними психологічними факторами, що спонукають і спрямовують поведінку людини. К.Г. Юнг у статті «Шлюб як психологічне ставлення» пише про те, що молодій людині дана можливість неповного розуміння, як інших, так і самого себе, тому він не може бути задовільно поінформований про мотиви інших людей, у тому числі про свої власні. Найчастіше він надходить, зазвичай, під впливом несвідомих мотивів. Несвідомі мотиви щодо Юнгу мають як особистісну, і загальну природу. Насамперед це мотиви, викликані батьківським впливом. У цьому сенсі для молодої людини визначальним є ставлення до матері, а дівчини – до батька.

Насамперед це ступінь пов'язаності з батьками, яка несвідомо впливає на вибір чоловіка, заохочуючи або ускладнюючи його. Несвідома пов'язаність ускладнює вибір та викликає своєрідні модифікації [99, 159].

Серед мотивів пошуку шлюбного партнера, за даними Н.Ф. Федотової та Л.А. Пилиповій, найчастіше вказуються: прагнення до статевої близькості, бажання виявляти турботу (ці мотиви частіше відзначаються чоловіками), бажання відчувати турботу (частіше відзначаються жінками), бажання любити і бути коханим (частіше у жінок), прагнення знайти подібну людину, бажання бути зрозумілим. Мотивація на організацію сім'ї сильніше виражена в жінок, ніж чоловіків. З.І. Файнбург зводить мотивацію шлюбу до трьох основних причин: біологічної, соціально – культурної та економічної.

Мотиви одруження істотно залежать від соціального становища суб'єкта, його статі, віку, наявних цінностей життя та інших факторів. У більшості молодих людей головним мотивом вибору майбутнього чоловіка називалося кохання. Так, за даними обстеження у 2006-2008 роках, цей фактор відзначений у 70% студентів. Зазначається роль матеріального чинника у виборі чоловіка, тобто бажання бути матеріально забезпеченим («шлюб з розрахунку»). Відіграє роль і бажання пов'язати свою долю зі знаменитою, популярною, відомою в суспільстві людиною («купатися в променях його слави»), прагнення до сімейного затишку, страх самотності, бажання мати дітей і виявляти взаємну турботу (все це найчастіше відзначається дівчатами). З віком (від 18 до 30 років) різницю між мотивами одруження у чоловіків і жінок зменшуються. Є. Ільїн зазначає, що найбільша подібність спостерігається у випадках, коли чоловік дещо старший за дружину, а найбільшу розбіжність – коли дружина старша за чоловіка.

У той самий час, попри, здавалося б, найбільш прийнятну причину шлюбу – любов, вона гарантує міцності шлюбу. Вся річ у тому, що під одним і тим самим мотивом («за коханням») ховаються різні потреби (почуття). Коли під любов'ю розуміється сексуальний потяг («ерос»), вона є гарантією міцного шлюбу, а то й підкріплена іншими потребами і мотиваторами з

моральної сфери людини. Тільки в тих випадках, коли коханий сприймається як незамінний за своїми індивідуальними якостями і метою кохання є не отримання егоїстичного задоволення, а випробування радості через радість іншої людини (таке кохання називалося стародавніми греками «Агапе»), виключається можливість «пересичення» партнером та відмови від нього.

Відомий психолог А.Б. Добрович виділив групу мотивів, що спонукають людину одружуватися, які найчастіше не усвідомлюються. До них він відносить: спільність інтересів, вражене самолюбство, пастка неповноцінності, інтимна удача, взаємна легкодоступність, жалість, вигода, помста («на зло кривднику»), страх самотності. Дані мотиваційні модифікації можуть бути усвідомлені, і тоді, за умови, що люди не лукавлять самі з собою, наміри серйозні, а відповідальність за сімейне життя приймається у повному обсязі, є шанс, що шлюб може бути успішним. За рамками аналітичної психології дослідники виділяють три великі групи шлюбних мотивів. До першої групи входять емоційно-етичні мотиви, до другої – мотиви самореалізації, до третьої – мотиви обов'язку. Ймовірно, ухвалення рішення про одруження визначається всією сукупністю шлюбних мотивів, просто один з них стає провідним. Таким мотивом повсюдно є кохання.

Таким чином, можна стверджувати, що для тих, хто одружується, мотиви, якими вони при цьому керуються, є фундаментом, на якому потім можна будувати сімейні відносини. Формування мотивів - це складний та тривалий процес, протягом якого у свідомості індивіда складаються певні погляди з питань шлюбу та сім'ї. У цьому зміст (поглядів) визначається характером соціально-економічних умов, духовного потенціалу суспільства, панівних традиційних установок і норм поведінки.

1.5 Шлюб з іноземцем як психологічний феномен

Перейдемо до розгляду теми нерівного шлюбу за ментальністю та економічної спроможності партнера. Насьогодні тема нерівних шлюбів є актуальною. Однак із психологічного погляду мало вивчена. Переважно питанням нерівності шлюбу займаються соціологи, маючи на увазі під цим поняттям різновіковий шлюб.

Згідно з тлумачним словником Ушакова нерівний означає, що не має рівних якостей з кимось іншим, не відповідний чомусь іншому, не однаковий із чимось за якостями, за умовами [59]. Це дає можливість вважати нерівним шлюб між людьми, які відрізняються один від одного за будь-якими ознаками, якостями або умовами.

Нерівний шлюб має на увазі, що подружжя різняться за якою-небудь значною ознакою - суспільного стану, віком, доходом. Найранішою формою такого шлюбу вважається так званий статусний шлюб [37].

Тема нерівного шлюбу зустрігається у багатьох сферах життя: живопису, музиці, літературі, кінофільмах, інтернет-сайтах.

Можна виділити такі види нерівних шлюбів:

- За віком – пари, де один із подружжя старший. На думку психологів, підпадають не звичні нам союзи з різницею віком від 10 років, а трохи менше. Сьогодні нерівними шлюбами вважаються такі, у яких один із подружжя старше іншого на 7 років і більше.

- За фінансовим станом – партнери з різним рівнем доходу чи матеріальним станом.

- За рівнем освіти – подружжя має різний рівень освіти.

- За соціальним статусом – чоловік та дружина походять із різних верств суспільства. Вважається одним із найбільш проблематичних варіантів нерівних шлюбів.

- За зовнішністю – один із партнерів явно має більш привабливу зовнішність [83].

Нерівним шлюбом також може вважатися міжнаціональний, міжетнічний шлюб або шлюб між людьми різних віросповідань.

Так якщо говорити про християнство та іслам, то жінка в християнстві нарівні з чоловіком ходить до церкви, сидить за одним столом, а в ісламі цього немає. В ісламі навпроти жінки не можна сидіти за одним столом з чоловіком, моляться вони окремо, будинок ділиться на чоловічу та жіночу половину.

Найбільш поширеним нерівним шлюбів у Росії був різновіковий шлюб. У Росії її XVII в. віталася різниця у віці між подружжям, а у XVIII ст. Значна різниця у віці була характерна для військових, чиновників і дворян, де чоловік був значно старшим за дружину. Це з матеріальним і службовим становищем представників цих груп, які могли собі дозволити одружитися лише зрілому віці. При цьому синод виступав проти шлюбів між молодими хлопчиками і жінками набагато старшими за їх віком [51].

На сьогоднішній день зберігаються гендерні стереотипи щодо різновікового шлюбу, де жінка – платить за достаток своєю молодістю, а чоловік цей достаток забезпечує. Вважається, що за допомогою такого шлюбу можна набути зв'язку, спадщину чи статус. У суспільстві до бажаним «придбанням» приєднався професійний статус [31].

На думку М.Е. Єлютіної, Н.О. Биковий, С.В. Клімовий жінок та чоловіків у різновіковому союзі влаштовує емоційне та рольове наповнення партнерських відносин, що дає можливість реалізовувати свої життєві цілі. У деяких випадках можливий творчий симбіоз подружжя (в галузі науки, мистецтва), коли загальна матриця відносин робить різницю у віці шлюбних партнерів невидимою [51].

Слід зазначити, що, видаючи заміж дівчину за досить зрілого чоловіка, батьки прагнули таким чином влаштувати безбідне і стабільне майбутнє своєї дочки, зміцнити своє становище в суспільстві. Причому її бажання і

почуття до уваги не бралися. У суспільстві причинами нерівних шлюбів виступають зовсім інші підстави, серед яких слід зазначити, насамперед, розрахунок і любов. У першому випадку ініціатором таких шлюбів є юні «хижачки», метою яких є забезпечення безбідного існування за рахунок похилого віку чоловіка. А за певних умов розірвання шлюбу дає змогу отримати від чоловіка фінансову незалежність у майбутньому. Проте не менш часто під час укладання нерівних шлюбів спостерігається обопільне кохання партнерів, або тільки дівчини, яка обожнює свого обранця, захоплюється проявами його ніжності та ласки, умінням грамотно та стабільно будувати сімейні стосунки [64].

Хох І.Р. досліджувала психологічну задоволеність у нерівному шлюбі за віком. Згідно з отриманими результатами у різновікових пар спостерігалися високі результати з нервово-психічної напруги. На думку автора, це зумовлено тривогою та страхом старшого чоловіка перед життєвими перспективами шлюбу та природними переходами його в інші вікові категорії (зрілість, старість). Виділено такі причини незадоволеності шлюбом у різновікових парах: претензії на перевагу, вплив родичів, інтимна незадоволеність як окремий випадок. Для різновікових шлюбів найбільш значуща цінність сексуальних відносин у подружжі. Різновікові пари, найбільш орієнтуються на емоційні та дозвільні сімейні функції, шукають у сім'ї задоволення комунікативних потреб та потреб психологічного притулку [64].

Слютіна М.Е. та Бикова Н.О. Для дослідження змістовних параметрів асиметричного за віком шлюбу використовували метод напівструктурованого інтерв'ю. З метою виявлення позитивних та негативних характеристик різних моделей асиметричного за віком шлюбу: «він-моделі» (чоловік старший) та «вона-моделі» (чоловік старший).

Згідно з дослідженням, за умови «он-моделі» виділяються позитивні та тривожні моменти. Як позитивні аспекти виділяють: підвищення соціального статусу жінки, ступеня її привабливості для представників протилежної статі;

у жінки більше шансів зберегти привабливість, отже, підвищується стійкість шлюбу; підкреслюється практичний розум, досвідченість старшого чоловіка; додатковий ресурс для демонстрації маскулінної поведінки чоловіка; молода дружина як пластичний матеріал.

Тривожні моменти: побоювання, пов'язані зі здоров'ям; побоювання, пов'язані з жорстким контролем із боку старшого чоловіка; побоювання, пов'язані з «гаремною свідомістю чоловіка»; страх, що «теща буде молодою і активною і буде втручатися у взаємини подружжя», «занадто багато вимог молодій дружини: то одне купи, то інше».

Друга модель, умовно названа «вона-модель» характеризується такими моментами: чоловіки у такому шлюбі бачать собі плюси у досвіді, мудрості дружини; для деяких чоловіків критерій зрілості та спроможності жінки більш значущі, ніж вік та одруження з такою жінкою розглядається як перемога; Нерідко у сім'ях, де дружина старша, вона має великий рівень впливу, але маскує своє домінування.

Як тривожні фактори в «вона-моделі» респонденти відзначають наступні: подружні пари, де дружина старша за дружину, часто зустрічаються з несхваленням, особливо з боку родичів чоловіка; побоювання та жалю з приводу дітонародження; побоювання, пов'язані з відсутністю спільних інтересів та кола спілкування. Таким чином респонденти вважають «он-модель» успішнішою, у «вона-модель» чоловіка розглядають як підкаблучника, прогнозуються проблеми народження дітей [23].

Г.В. Залівський, Ю.В. Кузьміна виділяють такі особливості нерівних шлюбів віком. Якщо чоловік старший: чоловіки шукають визнання, можливість довести оточуючим свою достатню сексуальність та соціальну привабливість, а дівчина шукає у старшому другові покровителя та захисника, чого їй, можливо, не вистачало у власній сім'ї. У таких спілках виділяють такі недоліки: чоловікові, необхідно відповідати ритму молодості, доведеться напружуватися; поступово буде утворюватися осад від

незадоволених потреб у розумінні, співчутті, відповідності та збігу; неминуче в'янення сексуальних можливостей чоловіка та розквіт таких у нормальної здорової жінки; дорослішаючий чоловік вимагає турботи та уваги, на які юне створення може бути не здатне, тому що саме бачить у ньому втілення своєї мрії про ідеальний татко.

Якщо старша в шлюбному союзі жінка, то дослідники виділяють такі позитивні моменти як: психологічний комфорт чоловіка, який відчувається дорослішим і мужнішим поруч із досвідченою та красивою жінкою; навчена досвідом дружина може уникнути багатьох конфліктів; чоловік набагато швидше розвивається: стає впевненішим у собі, досягає певних висот у кар'єрі. До мінусів можна віднести те, що у молодого чоловіка, який часто є вітчимом дорослих дітей, рідко з'являється можливість стати батьком [25].

У статті «Плюси і мінуси нерівних шлюбів», виділяють мотиви, що спонукають одружитися, де дружина молодша за чоловіка:

- Дівчина росла без батька, тому виникає бажання почуватися захищеною, на підсвідомому рівні вона шукає зрілого чоловіка, який приваблює якимось становищем у суспільстві, достатком, життєвим досвідом та впевненістю.

- Дівчина була настільки оточена турботою та увагою свого батька, що на підсвідомому рівні шукає чоловіка у віці, близькому до віку батька, який може подарувати їй особливу увагу та турботу.

- Бажання дівчини просто піти з-під батьківського контролю та опіки, а молода людина, яка тільки-но починає будувати кар'єру, не може дати їй ту свободу, про яку вона мріє.

- Життя із молодою дружиною дасть зрілому чоловікові приплив сил, енергії. Бажання відчувати себе значущим, впевненим у собі.

Шлюб, в якому молодший чоловік:

- Жінки в цьому випадку, мають дуже сильний материнський інстинкт, вони забезпечені і самодостатні, хочуть любові, ніжності та уваги чоловіка, з яким вдасться знову відчувати себе молодою та безтурботною.

- Чоловіки ж у цих відносинах – як правило, вирости з владною матір'ю, вони звикли та згодні підкорятися жінці.

- сексуальна активність. У таких шлюбах висока сексуальна сумісність, адже пік сексуальної активності у жінок припадає на 30-35 років, а чоловіки – на 20-25 років.

- Бажання з боку жінки почуватися успішнішою в очах подруг [80].

У нерівному шлюбі за соціальним статусом, чоловік і дружина різні за становищем у суспільстві, є вихідцями з різних соціальних верств, що призводить до різного мислення, зазвичай цей факт негативно впливає на міцність шлюбних зв'язків. За статистикою, такі шлюби розпадаються у зв'язку з тим, що не справляються з господарсько-побутовою сферою життєдіяльності. Нерівний шлюб із соціального стану часто супроводжується ще й відмінностями в інтелектуальних здібностях між подружжям. Причому якщо в інтелектуальних здібностях поступається жінка, то чоловікові заздять, адже тоді дружини стають повністю підконтрольними чоловікові і повністю віддаються сім'ї та дітям. Але якщо не особливою кмітливістю в шлюбі відрізняється чоловік, то така жінка зазвичай викликає жалість у колі близьких і рідних людей. При цьому всі можливі інші переваги чоловіка до уваги не приймаються [79].

Зараз шлюби, нерівні у фінансовій та соціальній галузі, нерідко можна поєднати в одну групу. Причому варто розділяти відносини, у яких є явний розрахунок, та відносини без нього. У першому, більш негативному і більш відомому випадку мотиви обох сторін передбачувані – одні шукають гроші, становище та статус, а натомість отримують повне підпорядкування, гарне молоде тіло, заздрість в очах конкурентів по бізнесу. У таких шлюбах всі знають свої ролі та виконують їх [80].

Вступаючи в нерівний шлюб за матеріальним та соціальним станом, подружжя може зіткнутися з труднощами:

Якщо більш успішний та забезпечений чоловік:

- найчастіше жінки отримують мало уваги з боку чоловіка, у зв'язку з тим, що чоловік більшу частину часу присвячує роботі (відрядження, незаплановані наради та ін.);

- за соціальної нерівності жінка може відчувати постійний страх розлучення чи розставання з чоловіком. Це не лише їхнього страху втратити гроші, але й з небажання втрачати звичний спосіб життя, особливо якщо так і не знайшла місце для власної кар'єри;

- ревності через пізнє повернення з роботи. Як правило, у успішних чоловіків не виникає недоліку в жіночій увазі, при цьому жінки схильні уявляти і фантазувати.

Якщо успішніша і забезпечена жінка:

- засудження та нерозуміння з боку суспільства;

- чоловік не розуміє, як поводитися, так як з дитинства вселяються стереотипи про те, що чоловік здобувач у сім'ї [78].

С. В. Корнеєва, пише, що міжнаціональний шлюб - шлюб, при якому шлюбні партнери належать до різних національних груп »[33].

На думку Ю.М. Галустян, поняття «міжнаціональний шлюб» та «Міжетнічний шлюб» має різні смислові відтінки [15]. У дослідженні А.О. Корнюх описується факт того, що складність дослідження міжнаціональних шлюбів полягає в різноманітності позначень поняття, тоді як його смислове значення залишається одним і тим самим. На думку автора, міжнаціональний шлюб – це подружній зв'язок, укладений між особами різної національності, процес соціалізації яких відбувався у різних етнокультурних середовищах. Наприклад, до такого типу шлюбу можна віднести шлюб між україркою, яка народилася і проживає на території, до якої вона належить етнічно, і між, наприклад, французом, який виріс на своїй етнічній території. Міжетнічний шлюб – подружній зв'язок між особами різної національності, процес

соціалізації яких відбувався в однаковому етнокультурному середовищі. Прикладом такого типу шлюбу можна вважати шлюб між етнічною українкою та етнічним татариним, які народилися та вирости на одній території [35].

На думку В.П. Левкович, який досліджував взаємовідносини у міжнаціональних сім'ях джерелом деструкції подружніх відносин можуть бути суперечливі потреби подружжя, що ґрунтуються на відмінностях їх національних культур, які формують специфіку національної свідомості та самосвідомості пари. Звідси висновок у тому, що успішна адаптація подружжя у міжнаціональному шлюбі залежить від цього, наскільки вони здатні долати розбіжності, зумовлені специфікою їх національних культур [39].

Процес адаптації міжетнічних пар матиме менший ступінь виразності протиріч, оскільки соціалізація характеризується включенням індивідів у єдину систему соціальних структур та відносин [35].

За редакцією А. П. Горкіна поширені п'ять основних груп міжетнічних шлюбів:

- шлюбні союзи, у яких одне із подружжя належить до однієї з превалюючих національностей нашого регіону;
- сімейні пари, у яких один член – представник основної національності, а інший – будь-якої іншої національності крім української;
- українські пари, які виділяються як одні з найпоширеніших;
- пари, що включають українських та представників інших національностей;
- будь-яке інше поєднання представників інших національностей [20].

Макарова І.А. виділила мотиви створення національно-змішаних шлюбів розділивши їх на дві групи:

Соціально-моральні мотиви:

- кохання (19,8% -чоловіків, 32,2% жінок);
- вимушений крок (7,1% чоловіків, 20,4 жінок);

- можливість знайти вірного друга та супутника життя (10,4% чоловіків, 19,2% жінок);

- почуття обов'язку, співчуття (11,6% чоловіків, 2,0% жінок);

- звільнення від самотності (2,0% чоловіків, 4,9% жінок). Прагматичні мотиви:

- матеріальна забезпеченість майбутнього (їй) чоловіка (і) (12,9% чоловіків, 9,1% жінок);

- наявність у майбутнього (їй) чоловіка (і) житлоплощі (17,8% чоловіків, 4,2% жінок);

- бажання переїхати до іншої країни (12,4% чоловіків, 1,8% жінок);

- бажання змінити релігію (про%);

- Інші мотиви (6,0% чоловіків, 6,2% жінок). [41]

Психологи виділяють низку факторів, що впливають на клімат у міжнаціональних сім'ях:

- Традиції;

- менталітет;

- релігія;

- мова;

- віддалення від родичів.

Психологи вважають, що у міжнаціональному шлюбі важливо вирішити, у якому обсязі кожен із подружжя готовий включитися у нову культуру. Вони виділяють чотири типи інтеграції, другий і третій є найвдалішими для гармонійного сімейного життя:

1) насадження своєї культури та повне ігнорування традицій чоловіка;

2) відмова від своєї культури, повна інтеграція у нову;

3) часткова інтеграція, ухвалення конкретних культурних аспектів;

4) відмова і від своєї, і від культури чоловіка [77].

Зміст мотивів вступу у міжнаціональний шлюб як наслідок міграція можна класифікувати так:

- Прагнення жити за кордоном;
- Прагнення до професійного розвитку за кордоном;
- Прагнення подивитися світ;
- Прагнення забезпечити майбутнє своїм дітям [34].

Перераховані вище мотиви спираються на суб'єктивне бажання конкретної жінки за допомогою міжнаціонального шлюбу з іноземним партнером покинути Україну. Наприклад, «шлюб з іноземцем сприймається як перспектива цілком законних підставах покинути межі країни».

Також нам є можливим виділити фактори, які безпосередньо впливають на формування представлених мотивів:

- 1) Соціально-правові чинники, надають через шлюб із іноземцем правомірно мігрувати межі України.
- 2) Соціально-професійні чинники, пов'язані із прагненням реалізувати свій трудовий потенціал за кордоном.
- 3) Соціально-світоглядні чинники, що розкриваються у спонуканні розширити світогляд.
- 4) Соціально-біологічні чинники, засновані на жіночому, материнському інстинкті про турботу потомства [54].

Якщо говорити про нерівні шлюби по зовнішності, то експерти визнають, що зовнішня краса дуже суб'єктивне поняття, однак, вони ж говорять про те, що існують якісь універсальні стандарти, у тому числі великі очі, деяка «дитячість» в рисах особи, симетричність, а також конкретне співвідношення талії та стегон.

Нові дослідження показали, що пари, в яких дружина виглядає краще за чоловіка, набагато міцніші і сильніше підтримують один одного в порівнянні з іншими парами. Причина, як вважають дослідники, полягає в тому, що чоловіки надають більшого значення красі, а жінки більше зацікавлені в тому, щоб чоловік підтримував їх [81].

Можна виділити нерівний шлюб по зовнішності, в якому чоловік красивіший і шлюб, в якому жінка красивіша.

Виділяють кілька причин, чому чоловіки одружуються з негарними жінками:

- спілкування з дуже гарними дівчатами викликає у чоловіка стрес, у зв'язку зі страхом бути відкинутим;

- краса вимагає багато часу – практика показує, що «салонні красуні» куди рідше бувають вдома та наводять домашній порядок та затишок, який так приваблює чоловіків, які прагнуть сімейного життя;

- не плутати гарних із доглянутими – жінка може бути не красунею, проте доглянутою, що набагато більше приваблює;

- непрямий зв'язок «красиво виглядає – вище запити» - у душі чоловік шукає скромну невибагливу дівчину;

- підсвідоме прагнення любити недосконалість – чоловік, не усвідомлюючи цього, відчуває, що для його душі сприятливо вчитися любити не так все гарне та ідеальне, скільки те, що має деякі вади;

- у красивих дівчат вищий ризик мати поганий характер – гарним дівчатам, частіше доводиться долати у собі підсвідому переконаність із серії «Мені всі повинні» та працювати над покращенням свого характеру. У «Дурнушек» життя спочатку вчить їх наголошувати не на красу і зовнішню привабливість, а на хороші людські якості, які дуже високо цінуються чоловіками [83].

Виділяють кілька причин, чому жінки виходять заміж за негарних чоловіків:

- Чоловік не повинен бути красивим, він просто повинен бути чоловіком;

- негарний чоловік, отримавши собі за дружину красуню, дуже намагатиметься стати відмінним сім'янином, щоб не втратити кохану;

- у процесі завоювання руки та серця своєї королеви краси, некрасивий чоловік докладе маси зусиль, осипне романтичними подарунками, віршами при місяці, оточить увагою та турботою;

- з метою майбутнього «самозахисту», щоб незаміжним подругам можна було його показати, адже він некрасивий, тому і подруги безпечні, не «відведуть» чоловіка;

- бажання самоствердитися з допомогою некрасивого чоловіка, невпевнені у собі дівчата [82].

Університетом штату Флорида та Південним університетом у Техасі, проведено дослідження. У дослідженні було опитано 113 наречених

Даллас. Їм було лише від 20 до 30 років – і всі вони були одружені менше ніж чотири місяці. Дослідники виявили, що чоловіки, які вважалися менш привабливими, ніж їхні дружини, робили більше зусиль, щоб догодити своїй половині. Наприклад, робили роботу по дому, купували подарунки, стежили за зовнішнім виглядом і навіть намагалися бути кращими у ліжку. Дослідники також розглянули відносини, в яких чоловік вважався привабливішим, ніж жінка, - і результати показали, що це призводить до негативних наслідків у стосунках. Жінки у цих відносинах відчували себе більш напруженими, часто мучили себе дієтами, щоб догодити чоловікові. Дослідження показало, що це може призвести до конфліктів у відносинах та подальшого розриву спілкування. Підсумовуючи, можна говорити, що стосунки з більшою ймовірністю будуть успішними, якщо жінка привабливіша, ніж чоловік [75].

Таким чином, тема нерівного шлюбу була актуальна у всі часи і знайшла своє відображення у багатьох сферах життя людини: живопису, музики, літератури, кінофільмів, інтернет-сайтів. Проте, як психологічний феномен нині тема нерівних шлюбів мало вивчений. Можна виділити такі види нерівних шлюбів: за віком, за фінансовим станом, за соціальним статусом, за зовнішністю, за національністю та віросповіданням. Основна увага приділяється різновіковим шлюбом, так Хох І.Р. досліджувала

психологічну задоволеність у нерівному шлюбі за віком. Єлютіна М.Е. та Бикова Н.О. виявляли позитивні та негативні характеристики різних моделей асиметричного за віком шлюбу методом напівструктурованого інтерв'ю. У процесі вивчення теми нерівний шлюб як психологічний феномен було виділено основні критерії, що визначають той чи інший вид нерівного шлюбу, так щоб шлюб вважався нерівним за віком різниця у віці між подружжям має становити більше 7 років, нерівний шлюб за рівнем освіти, нерівний шлюб з фінансового станом передбачає одруження партнерів з різним доходом або матеріальним станом, та за соціальним статусом шлюб у якому чоловік і дружина походять із різних верств населення, причому на сьогодні ці два види часто об'єднуються в одну групу. Нерівний шлюб за національністю можна розділити на дві групи: міжнаціональні та міжетнічні, де під міжнаціональними розуміється подружній зв'язок, укладений між людьми різної національності, які проживали у різних етнокультурних середовищах (з різних країн), а міжетнічні шлюби – це шлюби між людьми різної національності, але з одного етнокультурного середовища (що проживають в одній країні). Нерівний шлюб із зовнішності викликає багато питань, оскільки сприйняття краси є суб'єктивним поняттям, хоч і виділяють деякі універсальні стандарти. Можна зробити висновок, що нерівний шлюб – це шлюб між людьми, які відрізняються один від одного за будь-якими ознаками, якостями або умовами і що нерівний шлюб – це ширше поняття, ніж прийнято вважати в суспільстві, де нерівний шлюб сприймається лише з позиції різниці у віці та матеріальному становищі між подружжям.

РОЗДІЛ 3

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ МОТИВІВ ВИБОРУ ШЛЮБНОГО ПАРТНЕРУ (ІНОЗЕМЦЯ) УКРАЇНСЬКИМИ ЖІНКАМИ

3.1. Методи, методика та процедура дослідження

Об'єкт: психологічні особливості мотиву вибору.

Предмет: психологічні особливості мотивів вибору шлюбного партнера (іноземця) українськими жінками.

Мета: визначити психологічні особливості мотивів вибору шлюбного партнера (іноземця) українськими жінками.

Гіпотези:

1. Основні мотиви вибору шлюбного партнера залежать від віку жінки та її моделювання уявлень про свою майбутню сім'ю.

2. У дівчат переважає шкала мотивів вибору шлюбного партнера: «любов», «матеріальна забезпеченість», «бажання піти з-під опіки батьків», а у жінок переважає шкали мотивів вибору шлюбного партнера: «любов», «досягнення певного віку», «матеріальна забезпеченість».

Дослідницьку вибірку склали 40 жінок-респондентів, які зареєстровані на різних сайтах знайомств, та головна мета знайомство з іноземцями.

Респонденти мають різне економічне положення та різний рівень освіти.

Дослідницьку вибірку було поділено на 2 групи:

I група – дівчата від 20-30 років

II група – жінки від 35-45 років

Експериментальне дослідження проводилося в продовж 2021 року у кілька етапів:

Перший етап: здійснення теоретичного аналізу.

Другий етап: проведення емпіричного дослідження.

Третій етап: експериментальне обґрунтування.

Згідно з метою та гіпотезою дослідження було підбрано відповідний психодіагностичний інструментарій: опитування (анкетування), тест І. Г. Леонова «Сім'я чи кар'єра?», методика «Мотиви одруження» (Голод С.І.), тест-карта оцінки готовності до сімейного життя (І.Ф. Юнда), методика перцептивно-інтерактивної компетентності, модифікація Н. П. Фетіскіна.

В обробці емпіричного матеріалу використовувався метод контент-аналізу, порівняльний метод, статистичні техніки.

Далі розглянемо увесь психодіагностичний інструментарій більш детально:

1. *Анкетування.* Опитуваним пропонується оцінити себе, підбравши прикметники, що відповідають їхньому характеру зі списку анкети за допомогою протилежних прикметників. Найсильніше емоційне ставлення: 3 та -3; найслабше емоційне ставлення: 0. Потім слід охарактеризувати образ майбутнього чоловіка.

2. *Анкета «Уявлення про шлюбно-сімейні стосунки».* Дозволяє з'ясувати уявлення опитуваних про шлюбно-сімейні відносини. Має низку питань про ставлення до шлюбу, про час і вік одруження, про ставлення до шлюбу з різними національностями, про соціальний стан, соціальний рівень майбутнього чоловіка.

3. Дотримуючись мети та завдань дослідження було застосовано *Методику діагностики подружніх відносин*, що дозволяє визначити майбутнє подружнє життя тих, хто перебуває у вибірці. У ході якої пропонується відповісти на низку питань про справжню та майбутню сім'ю.

4. *Тест І. Г. Леонова «Сім'я чи кар'єра?»* Призначений виявлення спрямованості жінок на сім'ю чи кар'єру. (Тест взятий зі збірки: І. Г. Леонов.

Пізнай себе та інших. - М., 1993.) У ході виконання тесту опитуваним слід вибрати в кожній із десяти запропонованих ситуацій по одному з трьох варіантів і підрахувати результати у балах за шкалою оцінок для кожного із трьох варіантів. Може бути використаний визначення особистісних особливостей спрямованості створення сім'ї чи поглядів на цілеспрямованому побудові кар'єри. Дозволяє виявити уявлення про пріоритети та ступінь спрямованості до досягнення мети.

5. *Методика Голод С.І. «Мотиви одруження».* Дана методика дозволяє визначити мотиви одруження у опитуваних.

В інструкції випробуваному пропонується прочитати наведений список мотивів і відзначити трохи більше трьох найбільш відповідних пунктів. Наводиться список мотивів, що включає: любов, спільність поглядів та інтересів, почуття самотності – як мотив шлюбу, досягнення певного віку, почуття співчуття; виникла незапланована вагітність, матеріальна забезпеченість – як низька, з метою підвищення її, так і досягнута можливість утримувати сім'ю, наявність житла; бажання мати дітей, бажання піти з-під опіки батьків – як причину відходу до нової родини; вписати інше як мотиви. Ця методика дозволяє встановити роль тих чи інших мотивів під час створення майбутньої сім'ї у піддослідних. І має такий ключ. Обробка анкет включає підрахунок зазначених пунктів, переведення їх у відсотки.

6. *Тест-картка І.Ф. Юнда "Оцінки готовності до сімейного життя".* (Додаток 10.) За допомогою цього тесту можна визначити готовність до сімейного життя, юнаків та дівчат. Він допомагає визначити готовність майбутнього подружжя виконувати сімейні функції: створення позитивного сімейного фону, підтримання поважних, доброзичливих стосунків із родичами, виховання дітей, інтимне життя подружжя, налагодження здорового сімейно-побутового режиму тощо. Крім цього, за допомогою даної методики можна намітити перспективи благополуччя сімейних відносин. У тест-карті наведено типові ситуації, що виникають між подружжям у межах десяти функцій сім'ї (позначені в таблиці арабськими

цифрами: створення позитивного психоемоційного фону; підтримка поважних, доброзичливих відносин із родичами, близькими та друзями; господарсько-економічна функція; виробничо-трудова діяльність; налагодження здорового сімейно-побутового режиму, інтимне життя, дітонародження, виховання дітей, соціальне самовдосконалення, постійне оновлення, розвиток комунікабельності. значною мірою відбивають наявність основи побудови дружної, міцної сім'ї, що доводять результати неодноразово проведених наукових досліджень.

7. *Методика перцептивно-інтерактивної компетентності, модифікація Н. П. Фетіскіна.* Призначення тесту: вивчення особистісної готовності до формування інтегративних критеріїв інтерактивної компетентності у межах малих груп стабільного та тимчасового типу. В інструкції до тесту пропонується за п'ятибальною системою оцінити особливості міжособистісної взаємодії групи по ряду питань.

При обробці та інтерпретації результатів тесту спочатку підраховується кількість балів за кожною із шести шкал, а потім загальний сумарний показник. Про рівень виразності тієї чи іншої шкали свідчать такі показники: взаємопізнання, взаєморозуміння, взаємовплив, соціальна автономність, соціальна адаптивність, соціальна активність. Рівням комунікативної інтерактивності відповідають такі показники: 144 бали та більше – високий; 126-143 бали – середній; 125 і менше – низький. Взаємопізнання – рівень адекватності оцінки особистісних особливостей партнерів по взаємодії. Методика дозволяє виявити: – рівень конфліктності групи, виразність спільних інтересів, вміння зрозуміти точку зору опонента, іншу людину; – ступінь значимості думки, вчинків інших представників групи, самокорекцію, саморефлексію; - значимість особистісної позиції у спільних діях та організації або участі у спільній діяльності; – благополучність взаємовідносин, задоволеність своїм становищем у групі, гнучкість поведінки, контактність усередині колективу та із зовнішнім оточенням; –

спрямованість соціальної орієнтації, провідні мотиви взаємодії з оточуючими, ефективність спільної діяльності

3.2. Результати дослідження та їх інтерпретація

Респонденти, що взяли участь у дослідженні за даними анкети «Уявлення про шлюбно-сімейні відносини», з усієї вибірки 80%, представляють своїм майбутнім чоловіком такого, який щодня говоритиме про любов. Наші випробувані виявляють тенденцію до збереження впевненості у можливості знайти свого, ідеального, чоловіка. Про це заявили 80% дівчат I групи та 84% II групи. Характерно, що жінки виявляють впевненість у своєму виборі, вважаючи, що їм вдасться вибрати свого партнера, який дуже часто говоритиме про любов до неї.

Питання: «Яким Ви уявляєте собі майбутнього чоловіка?»

Дівчата I групи представляють (80%) свого чоловіка люблячим. Не лає за що-небудь, як це дуже часто відбувається після початку подружнього життя, але хвилює і говорить приємні, що надають впевненість слова. Жінки II групи виявляють схожість уявлень у цьому з дівчатами I групи, і також бачать у своєму майбутньому партнері «ідеального», який щодня нагадуватиме про кохання та буде поважають кохану жінку. При цьому, жінки II групи, ще більш красиво уявляють свою майбутню сім'ю і ідеальні уявлення про неї виражаються у більшій впевненості знайти відповідного партнера.

Питання: «Чи впевнені Ви у можливості знайти свого ідеального партнера?»

Для зручності розгляду подано дані у вигляді рис. 2.1

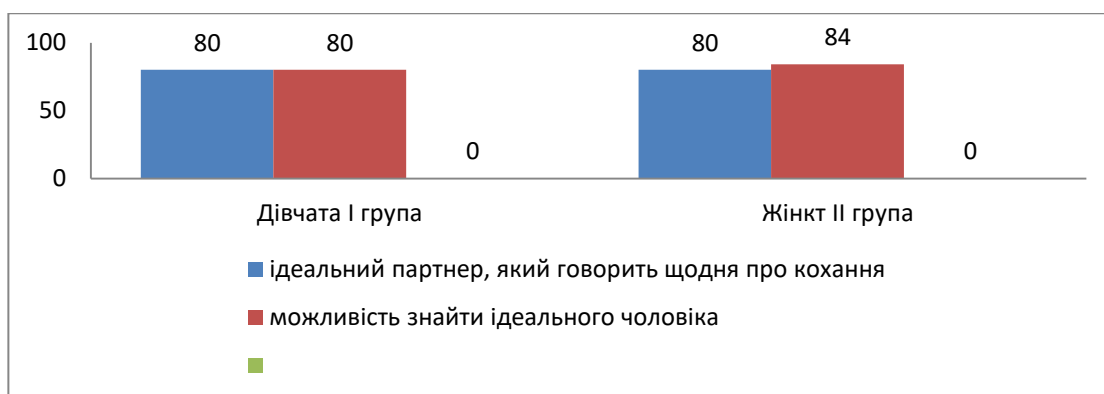


Рис.2.1 Подання I та II групи досліджуваних про ідеального партнера

В уявленнях I групи та II групи досліджуваних склалися розбіжності щодо поглядів на мужність. В описі уявлень про мужність, 62% з вибірки вважають, що мужність – це «витонченість, елегантність та культура мови». А решта 38% бачать у мужності красу внутрішнього світу чоловіка.



Рис. 2.2. Уявлення жінок I та II групи про мужність чоловіка

Наступним кроком було визначено уявлення респондентів про якості чоловіка, необхідних для створення щасливого шлюбу. Анкета «Уявлення про шлюбно-сімейні стосунки», питання: «Які якості повинен мати Ваш майбутній чоловік, щоб шлюб був щасливим? Перерахуйте».

У питанні про ті якості, які має мати майбутній чоловік, щоб шлюб став щасливим, були отримані наступні відповіді представлені у таблиці 2.1. Аналізуючи отримані результати, бачимо, що найважливішою якістю особистості майбутнього чоловіка для II групи жінок є вірність (21,7%) і наступним - розуміння (12,2%). Крім того, вони представляють його, який вміє дбати, поважає, красивий і чуйний, правдивий чоловік. Такій якості, як уміння любити, вони приділяють менше уваги у своїх відповідях.

Наслідуючи отримані дані, відзначимо, що дівчата I групи представляють серед необхідних якостей особистості вміння розуміти, доброту, наявність відповідальності, прояв турботи. Доброту (14,11%), серед якостей особистості свого майбутнього чоловіка, вони виділяють найбільше. Потім вони уявляють, що ця людина буде відповідальна (10,9%) перед своєю сім'єю і у виконанні своїх обов'язків. І виявлятиме вміння дбати. Турботу шукають і репрезентують обидві групи. Дівчата, у своїх уявленнях, виявляли велику впевненість у майбутніх чоловіках, менш замислюючись про вірність подружжя.

Серед сімейних цінностей опитані виділяють «повагу, відданість та взаємне кохання» 53% з них.

Таблиця 1

Якості майбутнього чоловіка, необхідні для щасливого сімейного життя, в уявленнях I та II групи респондентів, %

Якості майбутнього чоловіка, необхідні для щасливого шлюбу:	I група дівчата, %	II група жінки, %
любов	5,3	3,3
вірність	7,6	21,7
інтелект	6	9,7

Продовження таблиці 2.1

відповідальність	10,9	5
доброта	14,11	7
впевненість	5,1	2,6
розуміння	15	12,2
чесність	4,9	6,9
почуття гумору	3,9	3,8
працьовитість	5,4	4,4
щедрість	3,4	3,3
Чемність	1,5	1,2
вміння дбати	8,6	7,8
здоров'я	2,4	5,0
чуйність	3,4	4,5
повага	6,3	4,6
готовність до самопожертви	3,2	1,2
спільність інтересів	2,3	2,2
краса	4	4,5
вміння співпереживати	2,1	4,3
порядність	2,3	3,3
вміння погоджуватися	4	2,4
цілеспрямованість	2,9	4,3

Респонденти вважають, що для сімейного щастя необхідні матеріальне благополуччя та професійні успіхи (23% та 20%, відповідно), наявність дітей та їх успішне виховання (23% та 27%). Про виділення респондентами I та II групи факторів успішності шлюбу можна переглянути в рис. 2.3 та 2.4.



Рис. 2.3 Уявлення II групи жінок про успішність шлюбу

Порівнюючи їх уявлення з уявленнями дівчат I групи, розглянемо наступний рис. 2.4.



Рис. 2.4. Подання дівчат I групи про успішність шлюбу

Як можна помітити, уявлення дівчат I групи та жінок II групи у цьому напрямі трохи різняться. Про повагу, відданість і взаємне кохання мріють представники обох груп. У своїх уявленнях бачать сім'ю, яка має дітей, і говорять про важливість мати дітей, обидві сторони, але більше проявляють бажання жінки II групи. Їхні уявлення про матеріальну складову успішності шлюбу подібні і лише трохи більше виражені в дівчат I групи.

У зв'язку з чим на питання Методики діагностики подружніх відносин про мету шлюбу більшість респондентів (66%) відповіли, що хочуть створити сім'ю, щоб «бути разом із коханою людиною».

І лише третина з усієї вибірки найважливішою метою сім'ї бачать дітонародження. З питання «У якому віці Ви маєте на увазі мати дітей?» стає зрозуміло, що дівчата I групи на час свого пошуку партнера іноземця, вони ще не ставлять за мету народження дітей, лише створення сім'ї. Про що можна наочно подивитися у наступному рис. 3.5.

Парадоксально, але при цьому більшість з вибірки (95%) мріють спільно проживати зі своїм коханим чоловіком за кордоном та мати багато дітей. Що показує репродуктивні установки сучасної молоді, це ще може підтверджувати те, що чоловіки іноземці за своєю національною культурою мають за потрібне мати багато дітей.

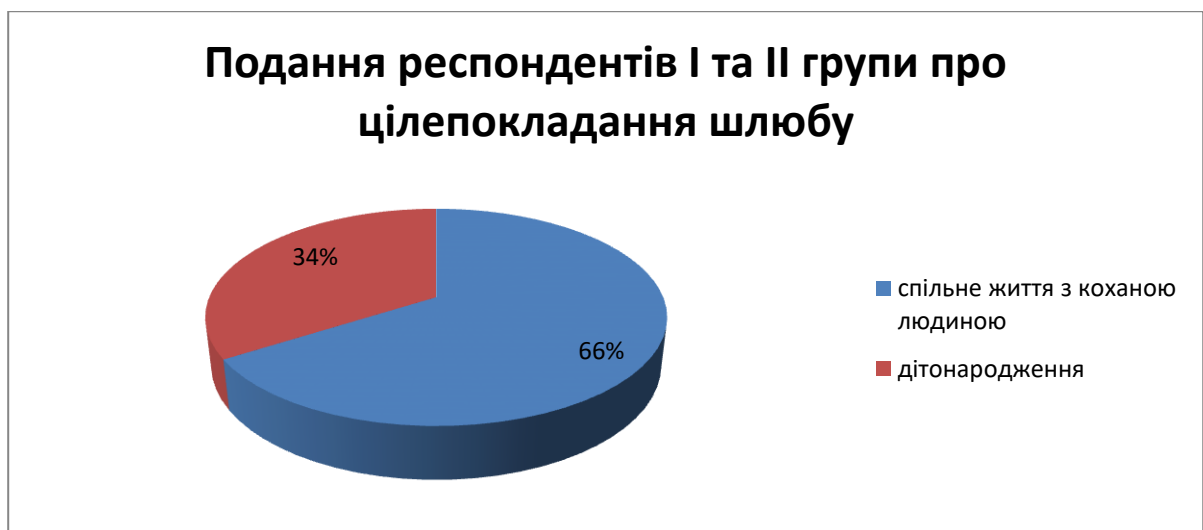


Рис.2.5 Подання респондентів I та II групи про цілепокладання шлюбу

Серед жінок II групи, за даними анкетування, їх уявлення показують про вищі репродуктивні установки. 52,3% з них планують мати двох дітей, тоді як двох дітей з I групи дівчат представляють у своїй сім'ї 39,2% з вибірки. Більшість дівчат I групи (22%), ніж жінок II групи (7,3%) є сім'єю однодітною. Загалом, можна відзначити тенденцію до середньодітної чи багатодітної сім'ї, що історично підтверджує бажання та соціальні тенденції до багатодітних сімей іноземців.

Таблиця 2.2

Подання респондентів I та II групи про кількість дітей у сім'ї, %

"Скільки дітей ви плануєте мати?"	Жінки II групи, %	Дівчата I групи, %
одного	7,3	22
двох	52,3	39,2
трьох	21	14,5
більше трьох	5,8	6,7
не планую мати дітей	13,6	17,6

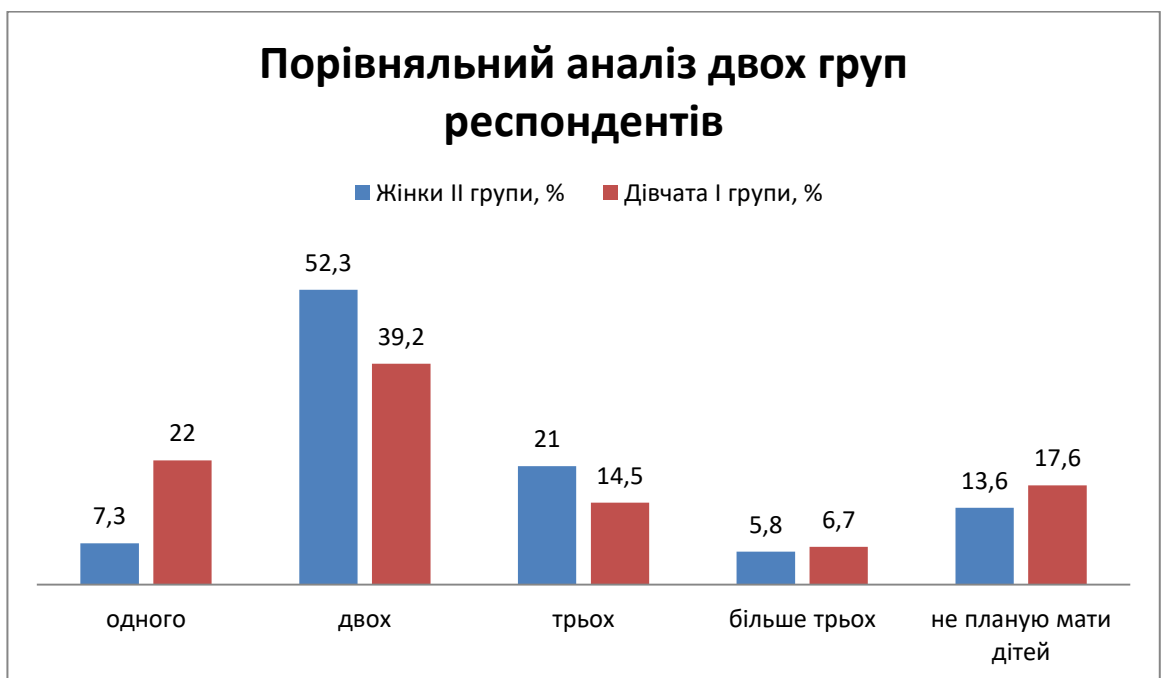


Рис. 2.6. Порівняльний аналіз двох груп респондентів

Але слід зазначити обмеження в бажанні мати дітей, що є в уявленнях, - досить значна частина (жінки II групи, 13,% і дівчата I групи, 17,6%) дітей у своїх уявленнях бачити не хочуть. Відповідно до цього можна подивитися на наступну таблицю 2.2

У питанні анкети щодо факторів нестабільності шлюбу, які можуть призвести сім'ю до розлучення, жінки II групи відзначили невірність (34%), бідність (17%), прагнення конфліктної поведінки та різницю поглядів. Для жінок II групи, невірність – найважливіший чинник зберігається у уявленнях, попри «сучасний» вплив нашого суспільства та ЗМІ. Було зазначено, що фактор бідності (17% жінок II групи вказали на нього і 32% дівчат I групи) та іншого віросповідання (представлено нижче) у можливого чоловіка будуть якими, що не сприяють міцності шлюбних зв'язків.

Серед інших факторів був названий можливий алкоголізм майбутнього партнера.

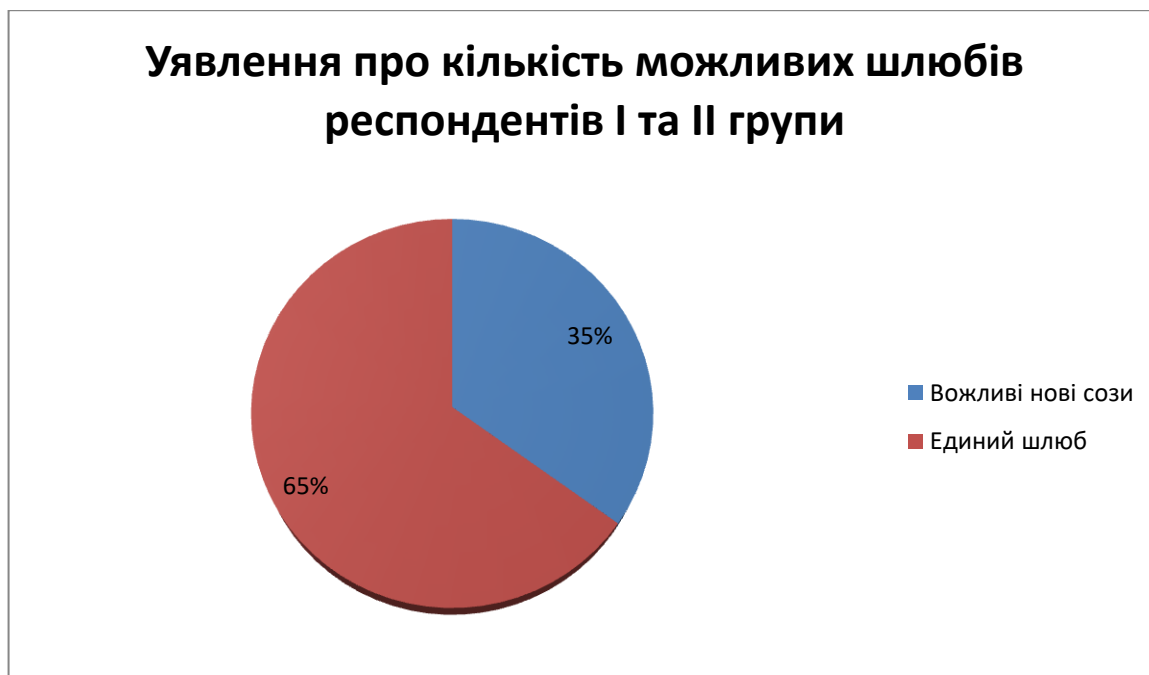
Таблиця 2.3

Уявлення респондентів I та II групи про фактори, що можуть призвести до розлучення, %

Причини можливого розлучення	Дівчата I групи, %	Жінки II групи, %
невірність	26	34
конфлікти	3	9
бідність	32	17
ревнощі	4	3
різниця поглядів	2	6
інші	2	1

Цікаві уявлення про можливу кількість майбутніх шлюбів. Більшість респондентів I та II групи впевнені в єдиності створеного у майбутньому сімейному союзі – близько 65% усієї вибірки. Про що наочно зображено в наступному рис. 2.7.

Шлюбно-сімейні установки респондентів I та II групи знаходяться в тісному зіткненні з їхніми уявленнями про основні цінності: любов, дружбу, щастя, духовність, честь.



2.7 Уявлення про кількість можливих шлюбів респондентів I та II групи

У зв'язку з чим справжнє кохання 60% з вибірки визначають як основний стимул, що веде до морального життя, до самовдосконалення та прояву відповідальності, чистоти, правди, честі, совісті. З усіх 37% респондентів асоціюють її зі щирою дружбою, духовною спорідненістю. І лише 3% з усіх – зі статевою пристрастю.

Але, на жаль, 75% опитаних вказали на те, що не завжди кохання має призводити до укладення шлюбу. Оскільки любов є почуття минуле – вважають 52% тих, хто відповів, тому він може і пройти. Полюбити іншого – вважають вони – припустимо.

Що стосується дружби, то її респонденти розуміють як повагу та відданість (54% дівчат I групи та 67% жінок II групи), співпрацю та підтримку (38% жінок II групи та 30% дівчат I групи).

Вони (близько 76% з усіх) переконані, що щастя більше залежить від душевної гармонії, наявності міцної сім'ї та друзів. За даними відповідей з питань: «Чи готові Ви проживати разом до укладання шлюбу? Вкажіть на якій території Ви би хотіли проживати, своєї країни чи країни обранця».

На думку респондентів, спільне співжиття до шлюбу на території обранця, має допомогти усвідомити сімейні обов'язки, розподілити рольову поведінку та можливості взаємодії з чоловіком з метою запобігання конфліктам, пов'язаним з особливостями особистісної поведінки, характеру, звичок та ін.

У процесі дослідження, наслідуючи цілі та завдання дослідження, була використана методика «Мотиви одруження» (Голод С.І.), в якій пропонується вибрати, з переліку, мотиви, що є причиною для одруження. Кількість мотивів, що вибираються, не обмежена. Отримані дані, з метою вираження наочності, представлені в таблиці.2.4.

Таблиця 2.4.

Результати респондентів I та II групи за методикою «Мотиви одруження» (Голод С.І.)

№	Мотиви одруження	Дівчата I групи	Жінки II групи
1.	Любов	16	14
2.	Спільність поглядів та інтересів	10	8
3.	Почуття самотності	1	9
4.	Досягнення певного віку	2	10
5.	Незапланована вагітність	5	2

Продовження таблиці 2.4

6.	Матеріальна забезпеченість	17	10
7.	Наявність житла	10	8
8.	Бажання мати дітей	6	7
9.	Бажання піти з-під опіки батьків	12	-
10	інше		

Вибрані випробувані мотиви: любов, спільність поглядів та інтересів, матеріальна забезпеченість незапланована вагітність, наявність житла, бажання мати дітей, досягнення певного віку бажання піти з-під опіки батьків.

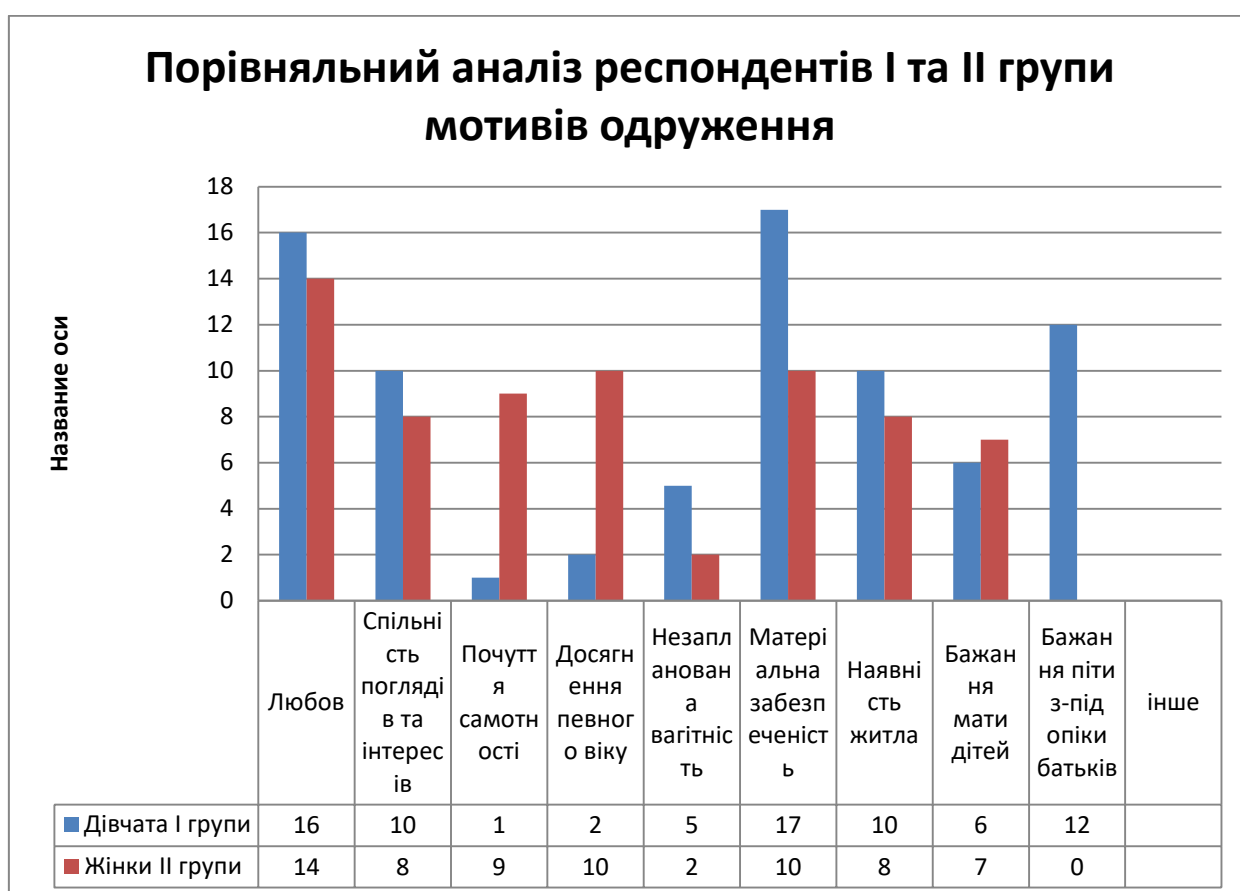


Рис. 2.8. Порівняльний аналіз респондентів I та II групи мотивів одруження

З отриманих даних таблиці 2.4 та рисунка 2.8., ми бачимо, що шкала «рівня любові» не значно відрізняється у респондентів I та II групи, друга шкала «спільність поглядів та інтересів», також не значно відрізняється у обох груп респондентів. А ось шкала «почуття самотності» II групи жінок, дуже перевищує показники I групи дівчат, це може казати про те, що респонденти II групи мають більш виражене почуття самотності у зв'язку з тим, що вони застарші ніж I група, багато з них не мають власних дітей, а цей вік є кризою періодом, і тому в них виникає таке почуття, це підтверджую і наступна шкала «досягнення певного віку», яка теж значно перевищує показники I групи дівчат.

А ось шкала «незапланована вагітність», більш переважає у дівчат I групи, це може бути обумовлено деякою незрілістю дівчат, та бажанням швидше вийти заміж за обраного партнера.

Шкала «матеріальної забезпеченості» висока у жінок II групи, а все ж переважає I група дівчат, це можна пояснити тим, що дівчата 20-30 років хочуть зрілого, фінансово-незалежного чоловіка, щоб отримувати подарунки, подорожувати, та відчувати фінансову підтримку від коханого. Шкала «наявність житла», також не мало важливий факт для дівчат I групи, і це підтверджується вище написані нами аргументами.

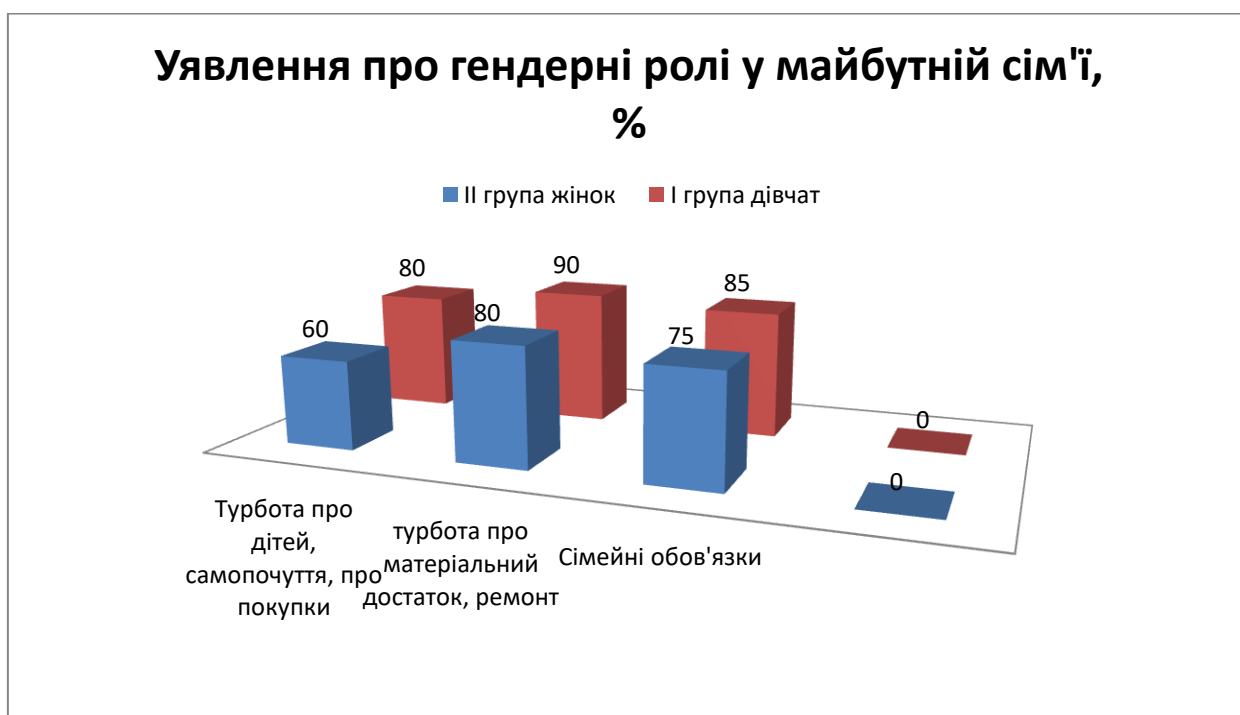
I остання важлива шкала «бажання піти з під опіки батьків», ця шкала зовсім не виражена у жінок II групи, але на високому рівні виражена у дівчат I групи, це каже про те, що більшість респондентів I групи, проживає зі своїми батьками або рідними, та не може переїхати в інше місце, і тому, вони шукають свого обранця, щоб швидше вирватися з батьківського дому за кордон, та почати краще та насичене життя.

Якщо розглядати питання прийнятності «пробних шлюбів», слід зазначити, що з деяким позиціям результати дослідження мають несхожість із висновками таких фахівців, як С.І. Голод, В.Т. Лісовський, О.М. Новікова та інших. За отриманими ними даними, більшість респондентів нічого не мають проти «пробних шлюбів». Але в нашій вибірці таку форму

спільного життя набуває третина опитаних, друга частина – не схвалює чи не має певної думки.

Отримані результати свідчать, що на мотив вибору майбутнього чоловіка все ще помітний вплив мають гендерні стереотипи, властиві нашій патріархальній культурі.

Так, на думку тих, хто взяв участь в анкетуванні, займатися дітьми, покупками і більше звертати увагу на самопочуття іншого члена сім'ї слід обом партнерам (60% I група дівчат, 80% II група жінок), а перейти на високооплачувану (нехай навіть нецікаву роботу), шукати додатковий зарібок, займатися ремонтом винен виключно чоловік (80% II група жінок, 90% I група дівчат). У той же час абсолютна більшість респондентів (75% II група жінок, 85% I група дівчат) підкреслюють, що всі сімейні обов'язки слід ділити порівну, а життєві принципи будь-кого з подружжя не повинні бути визначальними. Дані дослідження відображені у рис. 2.9.



2.9 Уявлення про гендерні ролі у майбутній сім'ї, %

Слід зазначити, що такі погляди характерні не лише для дівчат I групи, які намагаються затвердити своє право на самореалізацію і поза сімейними відносинами, але й для жінок II групи, які загалом дотримуються більш консервативних установок у питанні про гендерні ролі.

Розглядаючи питання оптимального віку для одруження, більшість (75% дівчат I групи, 70% жінок II групи) відзначають вік від 20 до 30 років. Посилаючись на набуття у цьому віці досвіду, усвідомленості дій, наявності фінансової та психологічної основи. Однак друга частина опитаних (30% жінок II групи, 25% дівчат I групи) відзначають вік від 30 до 35 років.

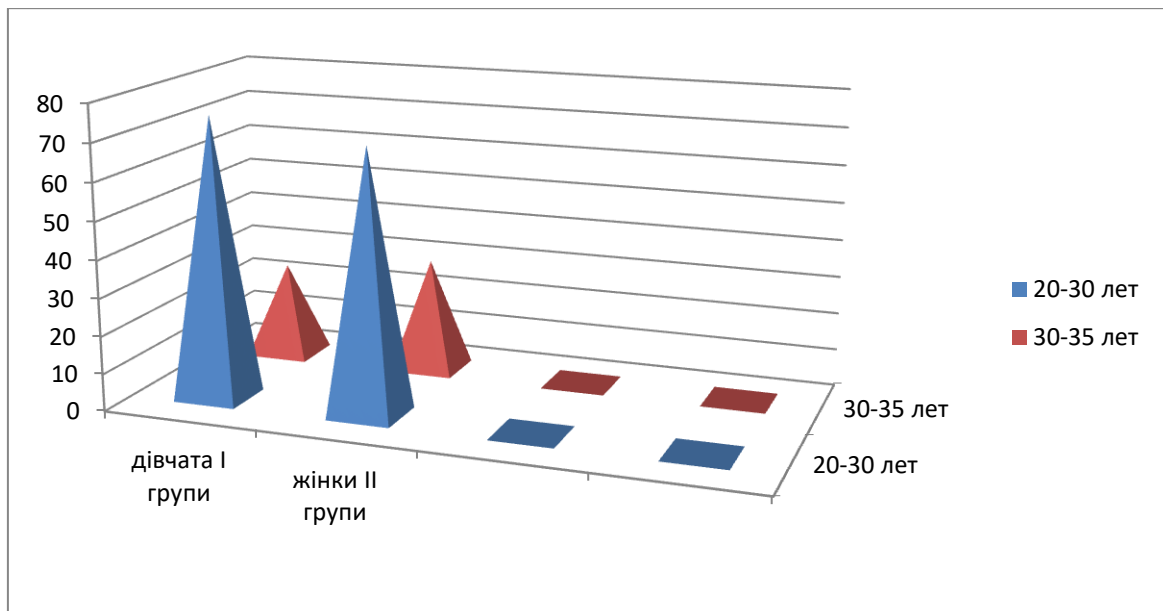


Рис. 2.10 Подання респондентів I та II групи про оптимальний вік одруження, %

Негативно висловилися з приводу можливості шлюбу в ранньому віці (до 20 років) – 40% дівчат I групи та 25% жінок II групи, позитивно – 15% дівчат I групи та 25% жінок II групи. 2% респондентів поставилися позитивно, але вважають, що це ненадовго.

Думка про можливість та тривалість раннього шлюбу відображена в рис.11.

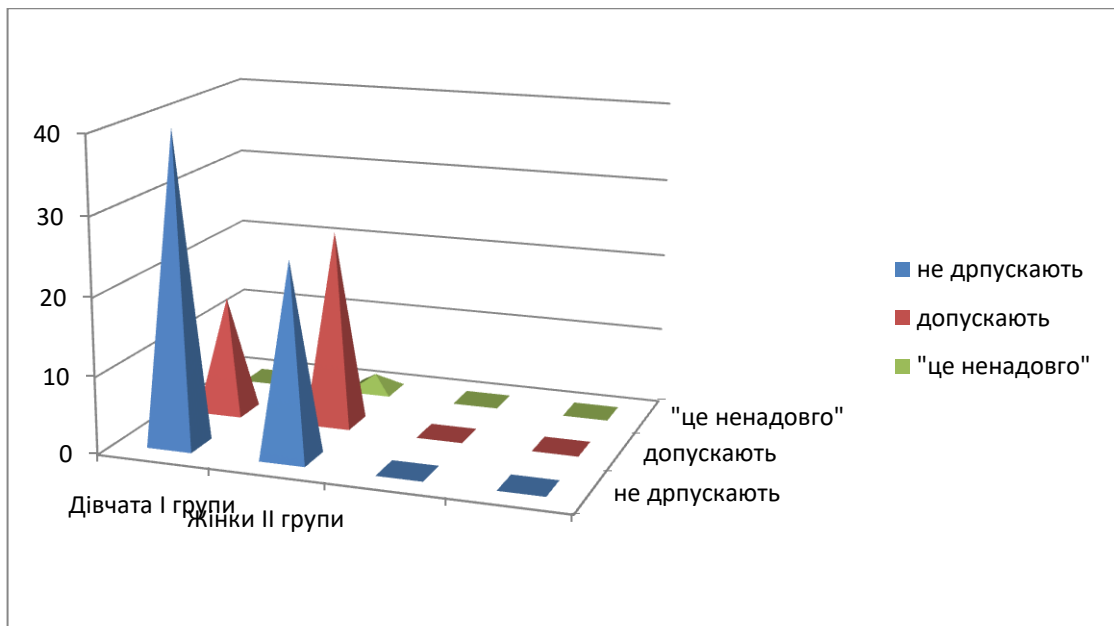


Рис. 2.11 Уявлення про прийнятність раннього шлюбу (до 20 років)%, I та II групи респондентів

У питаннях про міжнаціональний шлюб результати можна подати у вигляді таблиці 2.5. З даних видно максимальна прийнятність міжнаціонального шлюбу і слідування щодо місцевим традиціям, що історично склалися.

Таблиця 2.5

Уявлення про міжнаціональний шлюб

Групи респондентів	Прагну до цього, %	Дуже цікавить, %	Хочу спробувати, %	Батьки проти, %
Дівчата I групи	65	15	5	15
Жінки II групи	75	20	5	-

При розгляді наступного питання - про прийнятний соціальний рівень майбутнього чоловіка іноземця, при дотриманні якого можливий тривалий щасливий шлюб, результати наступні. табл.2.6

Таблиця 2.6

Уявлення про соціальний рівень майбутнього можливого чоловіка іноземця I та II групи респондентів

Групи респондентів	Займається бізнесом, %	Не має значення, %	Соціальний рівень працюючого, %
Дівчата I групи	75	10	15
Жінки II групи	65	10	25

Цікаво те, що 65% тих, хто взяв участь, вважають, що має вижливе значення, а саме займається на якому соціальному рівні знаходиться їх половина, щоб привернути до себе увагу. Частина відповіла, що це соціальний рівень робітника. І невелика лише частина вважала, що їхня половина не має значення, чим займається.

У питаннях про тривалість дошлюбного періоду, за час якого пара може особливо докладно дізнатися один одного, респонденти вважали допустимим період від 1 року до 3 років (80% дівчати I групи та 65% жінок II групи), 3 роки та більше – відзначили 15% дівчат I групи та 10% жінок II групи. Порахували достатнім проміжком часу, після якого можна одружуватися, менше року – 5% дівчата I групи та 5% жінки II групи. І найцікавіші відповіді дали 15% дівчат I групи, наприклад такі як "скільки виходить", "як виходить", "як вийде" табл. 2.7. Така думка може показувати неготовність до створення сім'ї, невміння планувати стосунки зі своєю другою половинкою, не сформованість уявлень про неї та образу сім'ї. І може показувати стихійність, відпущення на самоплив відносин і почуттів, що виникають.

Таблиця 2.7

Уявлення про тривалість дошлюбного періоду I та II групи респондентів

Групи респондентів	«Як складеться»,%	Менш року, %	1-3 роки, %	3 роки та більше, %
Дівчата I групи	15	5	65	10
Жінки II групи	0	5	80	15

Для виявлення мотивів спрямованості респондентів про професійну діяльність або сім'ю було застосовано тест І. Г. Леонова «Сім'я чи кар'єра?».

В результаті опитані розділилися на три групи. За спрямованістю на кар'єру, сім'ю чи суміщення сім'ї та кар'єри. Отримані результати добре помітні у формі таблиці 2.8

Таблиця 2.8

Результати мотивів спрямованості респондентів на сім'ю чи кар'єру

Направленість :	% опитуваних респондентів
Кар'єра	55
Сім'я	35
Кар'єра і сім'я	10

Дані дослідження показують велику спрямованість, у уявленнях, респондентів на кар'єру. В індивідуальних бесідах після тестування багато дівчат повідомляли про бажання йти вгору соціальними сходами, бажаючи

спочатку зробити кар'єру і мати фінансову основу, а потім одружуватися, бачили в цьому необхідність.

Спрямованість на сім'ю була показана третьою частиною опитаних, з чого випливає, що сім'я в уявленнях зберігається як головне в житті жінки.

І лише одна десята частина з опитаних спрямована, у своїх уявленнях, на поєднання сім'ї та кар'єри (однакова кількість балів в обох частинах тесту).

У наступних бесідах з'ясовується, що дівчата заявляють про спрямованість на сім'ю лише тому, що у них є бажання сімейних взаємин, але робота займає більшу частину їхнього часу, на даному етапі їх життя на ньому вони зосереджені найбільше. Це і зумовило їх несвідомі установки з орієнтацією на кар'єру.

Аналізуючи відповіді, можна виявити таку позицію активних респондентів I та II групи:

- 60% не люблять «сидіти без діла»;

-75% не люблять доручати справи іншим, їм простіше "зробити все самим";

-90% вважають, що у житті немає недосяжного, але треба попрацювати;

-95% мають уявлення, що задоволеність життям може бути «затишною пасткою».

Такі дані свідчать про такі якості сучасних дівчат, як енергійність, самостійність, відповідальність і готовність до вирішення завдань, що виникають у житті.

Проте, із загальної кількості вибірки дівчат 85% можуть більше уявити своє майбутнє без кар'єри, ніж сім'ї. 80% дівчат пояснюють, що успіхи в роботі та кар'єрі їм здадуться менш бажаними, якщо поряд не буде чоловіка, з яким їх можна поділити. Що стверджує про збереження в уявленнях дівчат переваги свого природного призначення – зберігати сім'ю.

Дослідження показало результат збереження в уявленнях сучасних дівчат бажання бути реалізованими як у професії, в економічній незалежності, так і в сім'ї.

Після проведення даного дослідження та аналізу отриманих даних можна зробити висновок, що сучасні дівчата, особливо жінки II групи, серйозно та виважено підходять до питання одруження, вибору шлюбного партнера та забезпечення сім'ї. Спостерігаються переважання такої позитивної тенденції, як чітке виділення ними вікових кордонів одруження, усвідомлення всіх позитивних та негативних його сторін.

Психологічна готовність до шлюбу має ряд складових, за класифікацією І.Ю. Зудилиною, це когнітивний, мотиваційний, емоційний та поведінковий аспекти.

Когнітивний аспект має у собі систему знань і поглядів на особливості шлюбних відносин, про роль шлюбу, ставлення до системі обов'язків. Цей аспект був розкритий вище із застосуванням тестів та опитувальників.

Мотиваційний аспект містить уявлення про провідні мотиви та установки, що спрямовують мотив вибіру майбутнього шлюбного партнера. Цей аспект було розкрито із застосуванням анкети «Мотиви одруження», розробленої С.І. Голод.

Емоційний аспект диктує необхідність емпатичних здібностей. І буде відображено уявлення про здатність розуміти і виражати значущість близької людини, про вміння співпереживати і відчувати її. У зв'язку з цим використано методика перцептивно-інтерактивної компетентності, модифікацію Н. П. Фетискіна.

За результатами дослідження, виявлено, що як у дівчат I групи, так і у жінок II групи відзначається достатній рівень взаємопізнання та взаєморозуміння. І тому можна припустити можливу реалізацію цих якостей у сімейному спілкуванні. Респонденти обох груп характеризують прагнення пізнання тих, що знаходяться поруч. Дівчата виявляють схильність до

емпатії, можуть співчувати та співпереживати. Вони можуть відчуті чоловіка.

Обидві групи, як показує застосована методика, вже мають навички самостійності у вирішенні проблем, що виникають. У 79,9% переважає соціальна автономність. Вони більш автономні, ніж залежні, тому можуть жити окремо від батьків та за кордоном. Рівень перцептивно-інтерактивної компетентності як всіх респондентів нашої вибірки показують середній.

Їх велика значимість особистісної позиції, що має свій відбиток спільної діяльності. На жаль, низький показник (1,5%) виявлено у такому вигляді компетентності, як взаєморозуміння. Це нездатність зрозуміти, що сім'ї потрібне. У вибірці, у 9%, відзначено таку важливу компетентність – взаємопізнання. Такі респонденти виявляють адекватний рівень оцінки особистісних особливостей партнерів, із якими виникають взаємовідносини. У 4,3% виявлено взаємовплив. Для таких людей важлива значимість думки, вчинків тих, хто складається з ними у групі, вони відрізняються здатністю до самокорекції та рефлексії.

Ступінь рольової активності у різних сферах життєдіяльності неоднакова. Відповідність рольових очікувань спостерігаються у господарсько – побутовій сфері. Готовність дружини виконувати материнські обов'язки, вести домашнє господарство, стежити за своїм зовнішнім виглядом узгоджується з установками чоловіка має привабливу зовнішність, модно одягається, яка виконує обов'язки матері та господарки будинку. Найменша рольова активність спостерігається в установках створення психотерапевтичної атмосфери в сім'ї, що не відповідає рольовим очікуванням дружини. Крім того, дівчата не хочуть брати на себе функцію «психолога» в сім'ї.

Соціальна адаптивність притаманна 4,3% респондентам. Взаємини з ними позитивні, теплі, вони задоволені становищем групи. Вони гнучкі у поведінці і контактні, як усередині групи, і поза нею.

Соціальна активність проявляється у 2,9% випробуваних.

За тест-картою І. Ф. Юнда, вибірці запропоновано десять запитань. До кожного з них три твердження. Кожне із тверджень слід прокоментувати так: «П» – правильно; "В" - можливо; "Н" - неправильно. Використовуючи ключі, підраховувалися бали, набрані кожним випробуваним. Оцінка результатів тест-карти: від 70 до 120 балів – достатня підготовленість до сімейного життя; від 22 до 69 балів; задовільна готовність; менше 22 балів - недостатня підготовленість до сімейного життя.

У ході дослідження було виявлено, що лише частина, 33,3% учасників, мають рівень достатньої підготовленості до сімейного життя, у них сформовані уявлення, і вони готові до образу створення сім'ї. 50% з вибірки все ще мають рівень задовільної готовності (уявлення про шлюб мало сформовані для спільного проживання з партнером, тим паче іноземцем). І 16,7% учасників тестування виявилися не готовими до сімейних стосунків. Звідси, можна припустити, що більшість вибірки досить уявляють собі складності створення сім'ї, які у ній взаємовідносин, серйозно ставляться до цього питання. Отримані результати відображені у рис. 2.12. Звідси можливі рекомендації – брати участь у заходах з психологічної освіти відповідно до цієї теми.



Рис. 2.12 Готовність респондентів I та II групи до створення сім'ї

Роблячи висновки, можна сказати, що дівчата, вже прагнучи до створення сім'ї, повинні мати сформовані уявлення про майбутню сім'ю як гармонійну і стійку, мати уявлення про спосіб життя у відповідній сім'ї. У зв'язку з цим потрібне моделювання соціально-психологічної детермінації уявлень про свою майбутню сім'ю.

ВИСНОВКИ

Представлений у нашій роботі теоретичний аналіз дозволяє зробити наступні висновки.

Для визначення сутності та специфіки мотиву вибору шлюбного партнера (іноземця) українськими жінками нами було визначено, що мотив – це спонукання до діяльності, з задоволенням потреби суб'єкта. Це причина, яка лежить в основі вибору дії. В структурі мотиву лежить: потреба, емоційне спонукання до дії, предмет задоволення потреби, потенційні способи досягнення об'єкта. Функції мотивів: — спонукання, — напрямок, — сенсоутворення. Можливо усвідомлюваним (сюди відносять потяг, гіпнотичні навіювання, установки, фрустраційний стан) і неусвідомлюваним (інтереси, бажання, переконання).

Мотивацію можна розглядати як сукупність мотивів людини. Мотиваційна сфера людини є динамічною. Може мати домінуючий і підпорядкований характер. Питання мотивації постає щоразу, коли необхідно пояснити причини вчинків людей. Мотив відрізняється від мотивації тим, що він належить самому суб'єкту діяльності, є його стійкою властивістю, яка зсередини спонукає до дії.

Нами було проаналізовано багато наукових джерел, і ми прийшли до основних мотивів укладання шлюбу, які реалізують життєво значущі ставлення особистості світові, становлять основу ієрархії людських потреб, відбитих у відомій піраміді А. Маслоу. Найбільш значущими є мотиви:

1. Мотиви, що реалізують потребу любити самому і бути улюбленим партнером 2. Мотиви самоствердження та самореалізації (у тому числі, мотив соціального утвердження та статусного утвердження).

3. Мотиви, які задовольняють потребу у почутті безпеки, де партнер виступає своєрідним заступником батька.

4. Мотиви, що реалізують потребу в афіліації.

5. Мотив самоактуалізації через поділ ідентичності у відносинах із значимим іншим.

6. Мотив продовження роду та прагнення до реалізації ролі батька.

7. Сексуальний потяг до партнера та бажання мати стабільні сексуальні стосунки.

8. Прагматичний мотив (покращення житлових умов, матеріального становища як власного, і прабатьківської сім'ї з допомогою партнера) [29].

Також до оптимальної ми можемо віднести ієрархічну систему мотивів С. І. Голоду, яка була отримана в результаті опитування у 1977 р.: кохання; спільність інтересів, поглядів; почуття самотності; почуття співчуття; ймовірність швидкого народження дитини; випадковість; матеріальна забезпеченість майбутнього чоловіка; наявність житлоплощі у майбутнього чоловіка; інші мотиви.

Вибір шлюбного партнера, на думку Р. Зидлера, як процес фільтрації. Спочатку визначається категорія соціально сприятливих партнерів. Це відбувається майже непомітно для людини у соціальному середовищі, де вона обертається. Потім здійснюється специфічний вибір із сукупності можливих партнерів відповідно до психологічних, сексуально-еротичних та естетичних механізмів. При цьому велике значення надається враженням, винесеним із рідної сім'ї, освіти та ранній професійній кар'єрі молодих людей.

Також, нами було розглянуто теорії вибору шлюбного партнера зарубіжних соціальних психологів: теорію комплементарних потреб Р. Вінча, теорію «стимул – цінність – роль», або «обмін та максимальна вигода», Б. Мурстейна, теорію «фільтрів» А. Керкгоффа та К. Девіса, «Кругову теорію кохання» А. Рейса. Ці теорії комплексно розглядають проблему вибору шлюбного партнера.

С. В. Корнеева, пише, що міжнаціональний шлюб - шлюб, при якому шлюбні партнери належать до різних національних груп.

Поняття «міжнаціональний шлюб» та «Міжетнічний шлюб» має різні смислові відтінки. У багатьох дослідженнях описується факт того, що

складність дослідження міжнаціональних шлюбів полягає в різноманітності позначень поняття, тоді як його смислове значення залишається одним і тим самим. Міжнаціональний шлюб – це подружній зв'язок, укладений між особами різної національності, процес соціалізації яких відбувався у різних етнокультурних середовищах. Наприклад, до такого типу шлюбу можна віднести шлюб між україркою, яка народилася і проживає на території, до якої вона належить етнічно, і між, наприклад, французом, який виріс на своїй етнічній території. Міжетнічний шлюб – подружній зв'язок між особами різної національності, процес соціалізації яких відбувався в однаковому етнокультурному середовищі. Прикладом такого типу шлюбу можна вважати шлюб між етнічною україркою та етнічним татариним, які народилися та вирости на одній території.

На думку В.П. Левкович, який досліджував взаємовідносини у міжнаціональних сім'ях джерелом деструкції подружніх відносин можуть бути суперечливі потреби подружжя, що ґрунтуються на відмінностях їх національних культур, які формують специфіку національної свідомості та самосвідомості пари. Звідси висновок у тому, що успішна адаптація подружжя у міжнаціональному шлюбі залежить від цього, наскільки вони здатні долати розбіжності, зумовлені специфікою їх національних культур

Таким чином, можна стверджувати, що для тих, хто одружується, мотиви, якими вони при цьому керуються, є фундаментом, на якому потім можна будувати сімейні відносини. Формування мотивів - це складний та тривалий процес, протягом якого у свідомості індивіда складаються певні погляди з питань шлюбу та сім'ї. У цьому зміст (поглядів) визначається характером соціально-економічних умов, духовного потенціалу суспільства, панівних традиційних установок і норм поведінки.

В процесі емпіричного дослідження згідно з метою та гіпотезою дослідження було підібрано відповідний психодіагностичний інструментарій: опитування (анкетування), тест І. Г. Леонова «Сім'я чи кар'єра?», методика «Мотиви одруження» (Голод С.І.), тест-карта оцінки готовності до сімейного

життя (І.Ф. Юнда)), методика перцептивно-інтерактивної компетентності, модифікація Н. П. Фетіскіна.

Було проведене комплексне емпіричне дослідження. Після проведення даного дослідження та аналізу отриманих даних можна зробити висновок, що сучасні дівчата, особливо жінки II групи, серйозно та виважено підходять до питання одруження, вибору шлюбного партнера та забезпечення сім'ї. Спостерігаються переважання такої позитивної тенденції, як чітке виділення ними вікових кордонів одруження, усвідомлення всіх позитивних та негативних його сторін.

Психологічна готовність до шлюбу має ряд складових, за класифікацією І.Ю. Зудилиною, це когнітивний, мотиваційний, емоційний та поведінковий аспекти.

Когнітивний аспект має у собі систему знань і поглядів на особливості шлюбних відносин, про роль шлюбу, ставлення до системі обов'язків. Цей аспект був розкритий вище із застосуванням тестів та опитувальників.

Мотиваційний аспект містить уявлення про провідні мотиви та установки, що спрямовують мотив вибіру майбутнього шлюбного партнера. Цей аспект було розкрито із застосуванням анкети «Мотиви одруження», розробленої С.І. Голод.

Емоційний аспект диктує необхідність емпатичних здібностей. І буде відображено уявлення про здатність розуміти і виражати значущість близької людини, про вміння співпереживати і відчувати її. У зв'язку з цим використано методику перцептивно-інтерактивної компетентності, модифікацію Н. П. Фетіскіна.

За результатами дослідження, виявлено, що як у дівчат I групи, так і у жінок II групи відзначається достатній рівень взаємопізнання та взаєморозуміння. І тому можна припустити можливу реалізацію цих якостей у сімейному спілкуванні. Респонденти обох груп характеризують прагнення пізнання тих, що знаходяться поруч. Дівчата виявляють схильність до

емпатії, можуть співчувати та співпереживати. Вони можуть відчуті чоловіка.

Обидві групи, як показує застосована методика, вже мають навички самостійності у вирішенні проблем, що виникають. У 79,9% переважає соціальна автономність. Вони більш автономні, ніж залежні, тому можуть жити окремо від батьків та за кордоном. Рівень перцептивно-інтерактивної компетентності як всіх респондентів нашої вибірки показують середній.

Їх велика значимість особистісної позиції, що має свій відбиток спільної діяльності. На жаль, низький показник (1,5%) виявлено у такому вигляді компетентності, як взаєморозуміння. Це нездатність зрозуміти, що сім'ї потрібне. У вибірці, у 9%, відзначено таку важливу компетентність – взаємопізнання. Такі респонденти виявляють адекватний рівень оцінки особистісних особливостей партнерів, із якими виникають взаємовідносини. У 4,3% виявлено взаємовплив. Для таких людей важлива значимість думки, вчинків тих, хто складається з ними у групі, вони відрізняються здатністю до самокорекції та рефлексії.

Ступінь рольової активності у різних сферах життєдіяльності неоднакова. Відповідність рольових очікувань спостерігаються у господарсько – побутовій сфері. Готовність дружини виконувати материнські обов'язки, вести домашнє господарство, стежити за своїм зовнішнім виглядом узгоджується з установками чоловіка має привабливу зовнішність, модно одягається, яка виконує обов'язки матері та господарки будинку. Найменша рольова активність спостерігається в установках створення психотерапевтичної атмосфери в сім'ї, що не відповідає рольовим очікуванням дружини. Крім того, дівчата не хочуть брати на себе функцію «психолога» в сім'ї.

Соціальна адаптивність притаманна 4,3% респондентам. Взаємини з ними позитивні, теплі, вони задоволені становищем групи. Вони гнучкі у поведінці і контактні, як усередині групи, і поза нею.

Соціальна активність проявляється у 2,9% випробуваних.

За тест-картою І. Ф. Юнда, вибірці запропоновано десять запитань. До кожного з них три твердження. Кожне із тверджень слід прокоментувати так: «П» – правильно; "В" - можливо; "Н" - неправильно. Використовуючи ключі, підраховувалися бали, набрані кожним випробуваним. Оцінка результатів тест-карти: від 70 до 120 балів – достатня підготовленість до сімейного життя; від 22 до 69 балів; задовільна готовність; менше 22 балів - недостатня підготовленість до сімейного життя.

У ході дослідження було виявлено, що лише частина, 33,3% учасників, мають рівень достатньої підготовленості до сімейного життя, у них сформовані уявлення, і вони готові до образу створення сім'ї. 50% з вибірки все ще мають рівень задовільної готовності (уявлення про шлюб мало сформовані для спільного проживання з партнером, тим паче іноземцем). І 16,7% учасників тестування виявилися не готовими до сімейних стосунків. Звідси, можна припустити, що більшість вибірки досить уявляють собі складності створення сім'ї, які у ній взаємовідносин, серйозно ставляться до цього питання. Отримані результати відображені у рис. 2.12. Звідси можливі рекомендації – брати участь у заходах з психологічної освіти відповідно до цієї теми.

Роблячи висновки, можна сказати, що дівчата, вже прагнучи до створення сім'ї, повинні мати сформовані уявлення про майбутню сім'ю як гармонійну і стійку, мати уявлення про спосіб життя у відповідній сім'ї. У зв'язку з цим потрібне моделювання соціально-психологічної детермінації уявлень про свою майбутню сім'ю.

Визначена гіпотези на початку дослідження, що основні мотиви вибору шлюбного партнера залежать від віку жінки та її моделювання уявлень про свою майбутню сім'ю. У дівчат переважає шкала мотивів вибору шлюбного партнера: «любов», «матеріальна забезпеченість», «бажання піти з-під опіки батьків», а у жінок переважає шкали мотивів вибору шлюбного партнера: «любов», «досягнення певного віку», «матеріальна забезпеченість». Повністю підтвердились.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Айгумова З. И., Айгунов В. Р. Мотивация выбора супруга. Министерство образования и науки Российской Федерации Московский педагогический государственный университет. Монография. Москва, 2010.
2. Алешина Ю. Е. Индивидуальное и семейное психологическое консультирование. 2-е изд. Москва: Независимая фирма «Класс», 2000. 208 с.
3. Алешина Ю. Е. Цикл развития семьи: исследования и проблемы. *Вестник МГУ. Сер.14. Психология*, 1987. №2.
4. Андреева Г. М. Социальная психология. Учебник для высших учебных заведений. Москва: Аспект Пресс, 2001. 376 с.
5. Андреева Т. В. Психология современной семьи. Монография. СПб.: Речь, 2005. 436 с.
6. Андреева Т. В. Психология современной семьи. Монография. СПб.: Речь, 2005. 436 с.
7. Андреева Т. В. Семейная психология: учеб. Пособие. СПб.: Речь, 2004. 244 с.
8. Андреева Т. В., Толстова Л. В. Темперамент супругов и совместимость в браке. Ананьевские чтения. Тез. науч. конф. «Образование и психология». СПб.: Изд-во С.-Петербургского университета, 2001.
9. Антинази А. Энциклопедия социологии, Составитель, 2009.
10. Антонов А. И. Социология семьи. Учебник 2-е изд., перераб. и доп. Москва: ИНФРА, 2005. 640 с.
11. Антонов А. И., Медков В. М. Социология семьи. Москва, 1996.
12. Артамонова Е. И., Екжанова Е. В., Зырянова Е. В. Психология семейных отношений с основами семейного консультирования. Москва, 2002.

13. Басс Д. Стратегия выбора партнёра. Сексология: Хрестоматия. СПб., 2000. 437 с.
14. Басс Д. Стратегия выбора партнера. Хрестоматия «Сексология». СПб.: Питер, 2001. 512 с.
15. Брачные ожидания и реальность. Луцк: Знание, 1986. 16 с.
16. Буренкова Е.В, Хомиченко Е. Н. Влияние идеального образа партнёра на межличностные отношения в парах. Семейная психология, 2007 г. № 1 с. 43–55.
17. Бушкова-Шиклина Э. В., Митягина Е. В., Шумайлова С. В. Студенчество Вятки: особенности ценностей и социальной активности: результаты социологического исследования. Киров: Изд-во ВятГГУ, 2010. 99 с.
18. Бызова В. М. Психология этнических различий: проблемы менталитета, отношений, понимания: дис. д-ра психол. наук. СПб., 1998. 403 с.
19. Волкова А. Н., Штильбанс В. И. На пороге семьи. Луцк.: Знание, 1989. 20с.
20. Волченкова Е. В. Классификация и характеристика мотивов вступления в брак. *Вестник Нижегородского университета им. Н.И. Лобачевского*. №2 (34), 2014. 31-36с.
21. Галустян Ю. М. Дети, женщины и семья в Украине, 1998. 337 с.
22. Гозман Л. Я. Психология эмоциональных отношений. Москва, 1987. 176 с.
23. Головин С. Ю. Словарь практического психолога. Минск: Харвест, 1998. 800 с.
24. Голод С. И. Семья и брак: историко-социологический анализ. СПб.: Речь, 2002.
25. Голод С. И. Социолого-демографический анализ состояния и эволюции семьи. Социологические исследования. № 1, 2008. 13 с.
26. Голод С. И. Стабильность семьи: социологический и

демографический аспекты. СПб.: ТОО ТК «Петрополис», 1984. 26с.

27. Гончар С. Н. Особенности развития смысложизненных ориентаций современных студентов-первокурсников. Современная психология: материалы Междунар. науч. конф.. Пермь: Меркурий, 2012. 17-19 с.

28. Горкин А. П. Социальная энциклопедия. Москва: Большая российская энциклопедия. // Под ред. А. П. Горкина, 2000. 438 с.

29. Гурко Т. А. Влияние добрачного поведения на стабильность молодой семьи. Психология семьи: хрестоматия. Москва: Бохрах, 1998. 486 с.

30. Дымнова Т. И. Психология семейного образа жизни: учеб. практ. пособие. Москва: Пед. о-во России, 2005. 144 с.

31. Елютин М. Э., Быкова Н. О. Ассиметричный по возрасту брак в оценках супругов. Социологические исследования. №1, 2012. 83-93с.

32. Жуков Ю. М. Ценности как детерминанты принятия решений. Психологические проблемы социальной регуляции поведения. Москва, 1976.

33. Залевский Г. В., Кузьмина Ю.В. Разновозрастные браки: это интересно всем. *Сибирский психологический журнал*, 2012.

34. Золотухина М. В. Мир американской семьи. Москва, 1999. 319 с.

35. Зритнева Е. И. Роль семьи в подготовке молодёжи к брачно-семейным отношениям. Семейная психология, 2005 г. № 1 с. 12–18.

36. Зритнева Е. И. Социально-психологические основы и педагогические условия формирования готовности молодёжи к браку и семейной жизни. Семейная психология, 2005 г. № 3 с. 13–28.

37. Ильин Е. А. Мотивация и мотивы. СПб.: Питер, 2011. 512 с.

38. Интернет-статья: «Интересное исследование: женщины, которые выходят замуж за некрасивых мужчин, счастливее». Интернет-ресурс: <https://zen.yandex.ru/media/id/5a9fbf7277d0e62d9745952b/interesnoe-issledovanie-jensciny-kotorye-vyhodiat-zamuj-za-nekrasivyh-mujchin-schastlivee-5acae2721aa80c8b515f3411>

39. Интернет-статья: «Личностные особенности». Интернет-ресурс:

<https://www.psychologos.ru/articles/view/lichnostnye-osobennosti>

40. Интернет-статья: «Межнациональные браки - плюсы и минусы». Интернет-ресурс: <https://womanadvice.ru/mezhnacionalnye-braki-plyusy-i-minusy>
41. Интернет-статья: «Неравный брак: разница в социальном положении супругов». Интернет-ресурс: http://family.7ya.com.ua/Neravnyu-brak_raznica_v_socialnom_polozhenii_suprugov
42. Интернет-статья: «Неравный брак: что такое и как с ним бороться». Интернет-ресурс: <http://weddingmix.ru/?q=node/18>
43. Интернет-статья: «Плюсы и минусы неравных браков». Интернет-ресурс: <https://dni.ru/culture/2016/3/11/330642.html>
44. Интернет-статья: «Почему красивые женщины выходят замуж за менее привлекательных мужчин?» Источник: <https://www.infoniac.ru/news/>
45. Интернет-статья: «Почему красивые женщины выходят замуж за невзрачных мужчин?» // Интернет-ресурс: <http://ces74.ru/34-pochemu-krasivye-zhenschiny-vyhodyat-zamuzh-za-nevzrachnyh-muzhchin.html>
46. Интернет-статья: «Почему мужчины женятся на некрасивых?» // Интернет-ресурс: https://dnaumenko.ru/article.php?article_id=pochemu_muzhchiny_zheny_atsya_na_nekrasivyh
47. Интернет-статья: «Психология неравных браков» // Интернет-ресурс: <https://tutknow.ru/psihologia/7666-psihologiya-neravnyh-brakov.html>
48. Интернет-статья: «Социально неравный брак – как создать гармоничную семью и ничего не остерегаться. // Интернет-ресурс: <http://weddingadvice.ru/sotsialno-neravnyj-brak/>
49. Камбарова К. У. Ценностные ориентации — важнейший компонент структуры личности. *Молодой ученый*. №11, 2016. 1808-1810 с.
50. Камнева Н. А. Мотивация вступления в брак и ее влияние на конфликтные ситуации будущей молодой семьи. *Вестник ТГУ*. Вып. 2 (70), 2009. 271–276с.

51. Карабанова О. А. Психология семейных отношений и основы семейного консультирования: учеб. пособие. Москва: Гардарики, 2005. 320 с. Машкова Л. Т.

52. Каунова Н. Г. Исследование смысложизненных ориентаций и значимости смысла жизни современной молодежи (на материале Молдовы). Автореферат дис. ... канд. психол. наук. Москва, 2006.

53. Климова С. В., Елютина М. Э. Неравный брак: социальные основания комбинации возрастов. *Известия Саратовского университета. Серия Социология. Политология*, 2015.

54. Ковалев С. В. Психология современной семьи. М., 1988.

55. Корнеева С. В. Межнациональные браки с иностранным партнером в современных условиях российского общества: Социологический анализ: Автореф. дис. ... канд. социол. наук. Москва, 2006.

56. Корнюх А. О. Межнациональный брак в контексте изучения трансформационных изменений института семьи и брака. *Журнал «Альманах современной науки и образования»*. Издательство "Грамота", № 12 (90), 2014. – 62-64 с.

57. Кочнев В. А., Маурина М. А. Мотивация вступления в брак девушек-студенток с различными типами полоролевой идентичности. / Кочнев В. А., Маурина М. А. *Журнал «Человеческий капитал»*. Номер: 4. Москва, 2016. 108-111с.

58. Кравченко А. И. Социология. Учебник для бакалавров. Московский государственный университет им. М. В. Ломоносова, 2006.

59. Кратохвил С. Психотерапия семейно-сексуальных дисгармоний. Медицина, 1991.

60. Л. Б. Шнейдер, Г. В. Вольнова, М. Н. Зыкова. Москва: Ижица, 2002. 224 с.

61. Левкович В. П. Особенности супружеских взаимоотношений в разнонациональных семьях. *Психологический журнал*. № 2, 1990.

62. Леонтьев Д. А. Тест смысло-жизненных ориентации (СЖО). 2-е изд. Москва: Смысл, 2000. 18 с.
63. Макарова И. А. Межнациональные браки в современных условиях: особенности, факторы, мотивы формирования (на примере Забайкальского края). автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата социологических наук Улан-Удэ, 2016.
64. Мильман, В.Э. Внутренняя и внешняя мотивация. *Вопросы психологии*. Москва, 1987. С. 129-138.
65. Мотивация в психологии. Электронный ресурс. Режим доступа: <http://lib.rosdiplom.ru/library/prosmotr.aspx?id=498159>. Дата доступа: 21.10.2021.
66. Навайтис Г. Семья в психологической консультации. М.; Воронеж: Московский психолого-социальный институт. НПО «Модэк», 1999. 224 с.
67. Нижегородова Л. А. Социально-психологическая структура межличностных взаимоотношений супругов. Москва, 2009.
68. Обозов Н. Н. Три подхода к исследованию психологической совместимости / Н. Н. Обозов, А. Н. Обозова. *Вопросы психологии*, 1981. №6.
69. Обозов Н. Н., Обозова А.Н. Диагностика супружеских затруднений *Психологический журнал*. Т. 3. № 2, 1982.
70. Обозова А. Н. Аксиомы супружества. Психология супружеских отношений / А. Н. Обозова, В. И. Штильбанс. Луцк: ЛГУ, 1984.
71. Олейник Ю. Н. Исследование уровней совместимости в молодой семье. *Психологический журнал*, 1986. Т.7. №2.
72. Олпорт Г. Становление личности. Избранные труды. Москва: Смысл, 2002. 431 с.
73. Пожалуйста, не забудьте правильно оформить цитату: Тарасевич, Т. В. Мотивы выбора брачного партнёра. Психология: традиции и инновации: материалы II Междунар. науч. конф. (г. Самара, март 2016 г.).

Самара : ООО "Издательство АСГАРД", 2016. С. 36-38. URL: <https://moluch.ru/conf/psy/archive/197/9934/> (дата обращения: 09.11.2021).

74. Посысоев Н. Н. Основы психологии семьи и семейного консультирования: учебное пособие для студ. высш. учеб. заведений. Авторы: Людмила Жедунова, Ирина Можаровская, Николай Посысоев, Елена Юрасова. / Под общ. ред. Н.Н. Посысоева. Москва: Изд-во ВЛАДОС-ПРЕСС, 2004. 328 с.

75. Потребности и мотивы. Структура мотивации. Электронный ресурс. Режим доступа: <http://www.studfiles.ru/preview/3152866>. – Дата доступа: 21.10.2021.

76. Психология семьи. Екатеринбург: Деловая книга, 2000. 208 с.

77. Райгородский Д. Я. Практическая психодиагностика. Методики и тесты. учебное пособие /редактор-составитель: Д. Я. Райгородский. Самара: Издательский Дом «БАХРАХ-М», 2001. 672 с.

78. Рыжкова А. А. / Разновозрастный брак: факторы брачного выбора. *Вестник Забайкальского государственного университета*. № 3, 2013. 66-77с.

79. Сенин И. Г. Опросник терминальных ценностей. Екатеринбург: Персонал-profi, 2001. 41-46 с.

80. Силаева Е. Г. Психология семейных отношений с основами семейного консультирования // Под редакцией Е. Г. Силаевой. Москва, 2002.

81. Синельников А. Б. Трансформация семьи и развитие общества. Учебное пособие. (Серия «Спецкурс»). Москва: КДУ, 2008. 320 с.

82. Собчик Л. Н. Диагностика индивидуально-типологических свойств и межличностных отношений. СПб.: Речь, 2003.

83. Сысенко А. В. Супружеские конфликты. Москва: Финансы и статистика, 2008. 342 с.

84. Тарасевич Т. В. Мотивы выбора брачного партнёра. Психология: традиции и инновации: материалы II Междунар. науч. конф. (г. Самара, март 2016 г.). Самара: ООО "Издательство АСГАРД", 2016. 36- 38с.

85. Тюгашев Е. А., Попкова Т. В. Семейное воспитание: учебное пособие. Новосибирск: СибУПК, 2003.
86. Ушаков Д. Н. Толковый словарь русского языка / Под ред. Д.Н. Ушакова. Москва: Гос. ин-т "Сов. энцикл."; ОГИЗ; Гос. изд-во иностр. и нац. слов, 1935-1940. (4 т.)
87. Филиппова Ю. В. Психологические основы работы с семьей. учебное пособие. Ярославль: Институт «Открытое Общество». Психологическое Общество, 2003. 103 с.
88. Флоренская Т. А. Диалог в практической психологии. Москва, 1991. 159-160с.
89. Фромм. Э. Искусство любить / Пер. с англ. А.В. Яр-хо. СПб.: Азбука, 2002. 224 с.
90. Харли У. Законы семейной жизни / пер. с англ. Ю.А. Цыганкова. Москва: Протестант, 1992. 207 с.
91. Хекхаузен Х. Мотивация и деятельность. 2-е изд. СПб.: Питер; Москва: Смысл, 2003. 860 с.
92. Хох И. Р. Специфика психологической удовлетворенности супругов в неравном браке. III международная научная конференция «Современная психология». Казань, 2014.
93. Целуйко В. М. Взрослые проблемы взрослых людей. ВЛАДОС, 2012.
94. Целуйко В. М. Психология современной семьи. Москва ГИЦ «ВЛАДОС», 2003.
95. Чирков В.И. Самодетерминация и внутренняя мотивация поведения человека. Вопросы психологии. Москва, 1996. № 3.
96. Чудновский В. Э. К проблеме адекватности смысла жизни. Мир психологии. № 2, 1999. 74-80.
97. Шаповаленко, И.В. Возрастная психология. Психология развития и возрастная психология. Москва: Гардарики, 2005. 349 с.
98. Шнейдер Л. Б. Семейная психология: Учебное пособие для ву-зов.

2-е изд. Москва: Академический Проект; Екатеринбург: Деловая книга, 2006. 768 с.

99. Шнейдер Л. Б. Семья: оглядываясь вперед. Серия «Мастер психологии». СПб.: Питер, 2013. 368с.

100. Шнейдер, Л. Б. Психология семейных отношений: курс лекций. Москва: Апрель-Пресс, 2007. 512 с.

101. Deci, E. L. Self-determination theory: A macrotheory of human motivation, development and health / E. L. Deci, R. M. Ryan // Canadian Psychology. 2008 b. Vol. 49. P. 182-185.

102. Murstein B. Stimulus-value-role: a theory of marital choice. B: Journ. of marriage and the family, 1970. vol.32.